

FRAGMENTI GLAGOLSKEGA MISALA IZ 1374 V SLOVENIJI?

Janez ZOR, Ljubljana

Cenjeni akademikinji
dr. Anici Nazor
ob 70-letnici
z globokim
spoštovanjem in hvaležnostjo
Janez Zor

Ko sem leta 1982 objavil najdbo glagolskega fragmenta iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani (NŠALJ), ki je služil za platnice krstne knjige župnije Podbrezje za leta 1676 – 1699, sem na koncu opozoril, da sta nedvomno dela istega misala tudi dva fragmenta iz Križ pri Tržiču, ki se hranita v Rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK) v Ljubljani. Ta dva fragmenta je skupaj še z drugimi fragmenti, ki jih je nabral po raznih drugih župnijah na Gorenjskem, poslal v Ljubljano župnik Lovro Pintar in sta tudi edina fragmenta od tukaj obravnavanih, ki ju je videl prof. Vjekoslav Štefanić in označil za dela misala iz 14. stoletja.

Pisava vseh treh fragmentov je tako značilna, da sem iskal te značilnosti po drugih virih.

Pri iskanju glagolskih fragmentov pa sem naletel v NŠALJ na dva urbarja, vezana v pergament z glagolskim besedilom, vendar je bilo silno težko prebrati kaj več od kakšne rubrike. Oba je, kakor že poprej fragment iz Podbrezj, dal strokovno posneti arhivar NŠALJ dr. France M. Dolinar in tako omogočil nadaljnje preučevanje, za kar se mu od srca zahvaljujem. To sta odlomka iz Šmartnega pri Litiji in iz Mengša. V dekaniji Vipava se hrani krstna knjiga, ki je na hrbtu precej poškodovana, vendar mi žal ni uspelo prepričati gospoda dekana, da bi platnice sneli, zavarovali in prebrali notranji del, ki je nedvomno bolj ohranjen. Pri vseh teh se je pokazalo, da ima njihova pisava nekaj značilnosti kakor Podbrezje.

Opis fragmentov:

Podbrezje, NŠALJ, (P)

Nekoč platnice krstne knjige župnije Podbrezje za leta 1676–1699.

Danes je pergament očiščen od kleja in zaščiten, vendar na mestu, kjer je bil hrbet knjige, manjka zgoraj in spodaj kar precejšen del. Velikost fragmenta je 32 x 23,2 – 24 cm. Stran recto je zelo temna in slabo čitljiva, na njej sta dva stolpca, stran verso pa je svetlejša in lepo čitljiva, ima pa samo en stolpec, velikost stolpca 27,5 x 8,5 – 9 cm, v stolpcu je po 36 vrstic, črke so dveh velikosti: po 4 oz. 2 mm, medtem ko je med vrsticami 5 mm presledka. Na recto strani se težko razločijo rdeče začetnice, medtem ko je na verso strani posebej značilna manjša rdeča začetnica ML, ki je v bistvu še iz oblega obdobja glagolice. Na v strani sta na desni strani dve sliki. Zgornja risba je široka 11 cm, zgornji rob risbe je nepravilno nagnjen proti desni in je višji del visok 12,5 in nižji 12 cm. Ta slika predstavlja Jezusa na križu, križ na desni strani in spodaj prebija okvir slike, pod križem pa stojita Marija in Janez. Deščica je pribita na križ postrani in je brez napisa. Iz Jezusovih ran lije rdeča kri, rdeče so pobarvani tudi križ v Jezusovi avreoli ter obleki Marije in Janeza. Spodnja slika je visoka 10,3 in široka 10 cm ter predstavlja Jezusa z nagnjeno glavo, lica so pobarvana rdeče, rdeča je tudi njegova obleka, medtem ko so oči, lasje, razdeljena brada in brki črni. Sam nimb je upodobljen s križem z rdečim mrežastim vzorcem, med žarki križa so rdeči polkrogi. Pod pletenico je beležka, ki pa je zaradi manjkajočega dela nerazumljiva.

Mengeš, NŠALJ, (M)

Prvotno je bil to urbar velikega formata 31,7 x 20,3 cm, debel ok. 2 cm. Preko hrbita je bil prelepljen papir 14,5 cm. Na sprednji strani je bil na papirju listek s številko 659, na zadnji strani pa listek z napisom: Mengeš / Urbar / 1543 / Ž 659. Spredaj in zadaj so bili še ostanki vrvic za prevezovanje knjige. Besedilo glagolsko v dveh stolpcih – v celoti se je videl samo zunanji stolpec, desni je bil prelepljen s papirjem.

Ko so bile platnice snete s knjige in restavrirane, je to dvolist pergamenta, visok ok. 33,5 cm, širina v celoti ok. 47,5 cm. Zunanja stran platnic je mestoma z oguljenim tekstom, nekoliko temnejša, notranja stran pa je lepe rumene barve z izrazito lepo ohranjenim besedilom. Tam, kjer je bil poprej prelepljen papir, je zdaj nekoliko svetlejši pergament, vendar je skupaj s papirjem odšlo tudi nekaj črnila, tako da je branje otežkočeno. Besedilo je v 2 stolpcih, zrcalo na strani 26,3 x 18,5 cm, stolpec 26,3 x 8,6 – 9,7 cm. Vrstic je po 35 v stolpcu, med stolpcema 7 mm, med vrsticami pa 4 – 6 mm presledka. Črke so dveh velikosti 4 in 3 mm. Inicialke so rdeče, lahko z okrasom [P na 1ra], P deblo 4 cm, s podaljšanimi okraski in stransko črto skupaj 11 cm. Prazni robovi so zgoraj 2,7, zunanji 2,5, spodnji 4 – 4,5, med stranema 5 – torej je tudi notranji rob vsake strani bil 2,5 cm.

Šmartno pri Litiji, NŠALJ, (Š)

Šmartno pri Litiji Ž 49 Urbar 1673: Velik dvolist, ki je služil za platnice.

Zunanja stran platnic je zelo potemnela in zelo težko čitljiva, ker so črke zbrisane, bolje se vidijo predvsem rdeče inicialke 3 – 3,5 cm. Tam, kjer je bil hrbet knjige, manjka spodaj skoraj do polovice pas pergamenta širok ok. 3 – 4 cm, visok 18 cm. Celoten pergament je širok 46 cm, visok pa 34 cm. Besedilo je v 31 vrsticah v dveh stolpcih na strani, zrcalo 26,5 x 17,5 cm, stolpec širok 8,5 ali 8 cm. Presledek med stolpcema je po 6 – 8 mm, med vrsticami 4 – 6 mm. Črke so dveh velikosti 4 – 5 in 3 mm. Vse večje inicialke so rastlinskega izvora in s prstanom okrog debla.

Križe pri Tržiču 5, [NUK, rkp. Glagolitica 16/I.] (Štefanić, List misala, glag., XIV st.) (K5)

Pergament je srednje debel, na zunanji strani zgoraj nepravilno odtrgan, na isti strani na sredini zarezan oz. zatrgan. Na recto strani lepo rumen, na verso strani temnejši z madeži na notranjem stolpcu, tako da je branje otežkočeno oz. besedilo nečitljivo. Srednji rob je zavihan za ok. 1 cm. Velikost ok. 32 x 21,6 – 24,4 cm. Na verso strani na levem robu žig "KK Lyceal Bibliothek zu Laibach", na spodnjem robu zapis Lovra Pintarja, župnika iz Breznice, "Križe pri Tržiču" in z modrim svinčnikom "5". Besedilo je v dveh stolpcih po 34 vrstic. Zrcalo 27,5 x 18,5 – 19, stolpec širok po pribl. 9 cm, presledek med stolpcema 7 – 10 mm. Črke so velikosti 4 ali 2 mm. Na recto strani so nekatere začetnice okrašene z rumenilom, druge so rubricirane oz. rdeče, na verso strani se zdi rumenilo ostanek rubriciranja. Inicialke so na a V 2,5 cm, c B do 4 cm, d V 3,5 cm. Druge začetnice so manjše – pri molitvah, psalmih 1,5 cm ali še manjše.

Križe pri Tržiču 4, [NUK, rkp. Glagolitica 16/I.] (Štefanić, List misala, glag., XIV st.) (K4)

Pergament srednje debel, na recto strani precej potemnel, vendar dobro čitljiv, na verso strani svetlo rumen. Zgornji desni rob je nepravilno odtrgan, tako da manjka 1b – 1. vrsta cela, nepopolne pa so od 2. do 9. vrstice. Prav tako sta odtrgana oba spodnja robova. Velikost 32 x 21,3 cm. Spodaj žig, številka 4, na obratni strani napis Križe pri Tržiču / 4. 5. i 8. Besedilo je v dveh stolpcih: zrcalo 26,5 x 18,5, stolpec je širok 9 cm, vrstic je po 34. Presledek med stolpcema 0,8 – 1,2 cm, med vrsticami 3 – 7 mm. Velikost črk 4 oz. 2 mm. Inicialke so rdeče 3 – 4 cm, začetnice stavkov rubricirane z živo rdečo barvo. Na v strani spodaj pripis *t'bê · siva moê*, z okraši zgoraj in spodaj.

Vipava, Župnijski urad Vipava (V)

Knjiga je vezana v pergament z glagolskim besedilom iz misala. Na prvi strani platnic je v sredi nalepljen listek z napisom *Liber Baptizatorum parochialis Eccl. S: Stephani incipit ab Anno 1677 concludit Anno 1694.*[1677. 1694.] 3., ki pokriva 6 – 8

vrstic besedila. Torej imamo opraviti s krstno knjigo iz 17. stoletja. Velikost knjige je 32 x 20 x 3 cm. Besedilo je v dveh stolpcih po 28 x 8,5 cm. Vrstic 32, velikost črk 5 ali 3 mm. Presledek med vrsticami 5, med stolpcema 7 ali 8 mm. Inicialke rdeče, 2, 4, 3,5 – 12 cm.. Vezava je na hrbtu knjige strgana, tako da bi jo morebitna restavratorska obravnava rešila pred nadaljnjim propadanjem.

Ker vsebino teh fragmentov predstavljajo maše, sem jih pri objavi razvrstil po vrsti, kakor potekajo v misalu. Torej je najprej Š z mašami od Janeza Evangelista do Razglašenja Gospodovega (Epifanije), sledi V z mašami na ponedeljek 2. posta in mašo na kvatno soboto v postu, nato je M s slovesno večerno mašo Gospodove večerje na Veliki četrtek in Veliki petek s čaščenjem križa in očitantji, potem K5 z 10. in 11. nedeljo po binkoštih, K4 z 18., 19. in 20. nedeljo po binkoštih ter končno P s 24. nedeljo po binkoštih.

Pisava:

Pisava je hrvaška glagolica iz 14. stoletja, ki jo odlikujejo nekatere značilnosti. Črke so v Š in V ožje in višje (velikost 4 – 5 mm), zato dajejo vtis večje vitkosti, medtem ko so črke v M, K in P nekoliko širše. Pisava se dosledno drži dvolinijskega prostora, ki ga sekajo zgoraj ali spodaj samo črke, ki so že po naravi večje od omejenega prostora: zgoraj A, L, Ž ter ligature z O, R, L, spodaj pa P, JU in včasih kot) zaviti Z. Pri tem opozarjam na posebnosti:

1) redukcijski vokal (ь) kot paličica (štapić) (ѣ), ki je v M, obeh K in P čisto kratek, navadno sega od četrto do polovice dvolinijskega prostora. Pri Š je večji in sega lahko od zgornje linije od polovice do tri četrto vmesnega prostora, dvakrat se celo spusti do spodnje linije, medtem ko je pri V lahko nekoliko daljši, lahko pa je čisto kratek.

2) Drugi način izražanja redukcijskega vokala je apostrof ', ki je kot pokončna vejica precej visoko nad črkami. Povedati je treba, da je v vseh fragmentih v večini primerov, zlasti na koncu besede, v rabi ѣ, sredi besede pa ima prednost ', vendar tudi v tej poziciji ѣ ne zaostaja preveč.

3) pri vseh fragmentih je L s starim trikotnikom, ki ga pokriva tanka vodoravna črtica.

4) pri vseh fragmentih ima Ê lomljeno desno črto.

5) Č ima pri Š oba stranska kraka zgoraj zaobljeno nagnjena pri vrhu proti sredini, pri vseh drugih pa je desna črta lomljena, oziroma se dviga navpično iz pravokotnega dela črke, medtem ko je leva črta nagnjena zgoraj proti sredini.

6) C je pri Š in V spodaj zaostren ali prisekan, pri M, K in P pa postane tudi spodaj zaobljen.

7) Zaobljenost je prisotna zlasti pri M, K in P, medtem ko so pri Š in V zaobljene le črke A, M, Z, G, H.

8) Ž ima značilno kljuko v fragmentih iz Križ, Podbrezjij in Mengša, saj doseže ponekod skoraj še eno višino črke nad dvolinijskim prostorom. Pri Š in V ta črka ne kaže nekih posebnosti.

9) Poševna spodnja črta pri JU je v Š in V spodaj še ravna in se spušča od krajše desne pokončnice do daljše leve v ravni liniji. V drugih fragmentih se zadnja desna črta zaobljeno podaljšuje in sega včasih pod eno ali dve črki na levi.

10) Črka Ī (iže) nastopa samo v številčni vrednosti 10 pri K5 in K4.

11) Za vse fragmente je značilno veliko število ligatur. Te so adekvatne, ki lahko povezujejo po dve črki (npr. *gl, go, jl, lt, lv, pl, po, pr, tr, tv, zr, žd*, lahko pa tudi do štiri *god, godo, hod, ilju, vzd, vzlju, ždju*) ter neadekvatne kakor *bl*. Tu kaže omeniti ligature z M, ki uporabljajo stari M, *ml, mld, mlt, mltv, mž, pml, zml*, medtem ko je ligatura *mo* narejena z novim M (Š).

12) Začetnice so velike, ki uvajajo berilo in evangelij, in manjše, ki uvajajo posamezne dele maše. Pri Š in K imajo vse večje začetnice rastlinskega izvora okoli debela prstan, medtem ko so manjše v vseh fragmentih povečane črke s podvojenimi linijami in okrasi. Tu naj omenim takšno začetnico v P za ML, kjer je M še v stari obli podobi. Pri M so v čaščenju križa značilni L s popolnoma zaobljenima spodnjima deloma. V vseh fragmentih se pojavlja kot začetnica v stavku ali kot številka 3 rdeči V v obliki **VP**.

Pokazalo se je, da je redukcijski vokal na koncu besede izražen v večini primerov kot ь, medtem ko je sredi besed v večini primerov apostrof in na drugem mestu ь, ki tako presega apostrof v skupnem številu rabe.

Če je pisar kdaj kakšno črko pozabil napisati, jo je v M preprosto zapisal nad besedilom, nad predhodno črko. Sicer je najpogosteje nadpisana črka *t* nad *o* v predlogu *ot*, enkrat pa tudi nad *u*. Nadpisan je tudi *k* v besedi *êk* ali *êko*, kjer stoji nad *ê*. V M najdemo enkrat tudi podpisan zlog, ko je zmanjkalo prostora: *pade de* je podpisan pod *pa* na koncu vrstice.

Sploh ves duktus teži k zaobljenosti, k mehkim potezam. Naj omenim tudi to, da je pisar skoraj ves čas pisanja povezoval črke s tanko linijo zgoraj in spodaj ter tako skušal ohraniti dvolinijski prostor. Da tega ni naredil naprej, kaže dejstvo, da teh povezovalnih črt nimamo pri A ali G, H, torej pri črkah, ki ne ležijo v celoti na spodnji liniji. Zanimivo je, da je v besedilu, ki se končuje s črko JU, kjer je desni del črke krajši, tudi v naslednji besedi začetek črke nekoliko manjši, tako da spodnja linija dvolinijskega prostora zavalovi. Pisar je te tanke linije zapisal s črnilom, s kakršnim je pisan tekst, torej sta tidve liniji pri rubrikah rdeči, pri navadnem besedilu pa črni.

Jezikovna podoba:

Vsi fragmenti so pisani v cerkveni slovanščini hrvaške redakcije. Zato opazamo precejšnje nihanje v zapisovanju posameznih cerkvenoslovanskih pojavov.

1) Problem *žd* : *j* (*ĵ*): V liturgičnih tekstih imamo še dostikrat *žd*, v vseh naših fragmentih razen P (Š 2, M 12, K5 4, K4 7), vendar tudi *j*, v pisavi kot *e*, *i*, *ju* ali *ĵ*: *tažde* poleg *tae*, *ročd'stvo* poleg *roistvo*, *postiždju se*, *prêžde* in *prêždê* toda *meju* za *meždu*, enkrat *vĵb* za *viždb*, in *vojemb* za *voždemb*, redno pa *kždo*, *koliždo*, *komuždo*. Zanimivo je, da se rabi *žd* tudi v rubrikah, kjer je jezik bolj živ in je zato pisava bolj mešana: *nъ vijiliju efffanie* (Š).

2) Problem *ê*: Jasno je predvsem, da se *ê* uporablja za *ja*, v vseh drugih primerih pa je prisotno veliko nihanje v rabi. Tako se piše *êsti*, *êstb* za *jesti*, *jestb*, toda *drevo* in *drêvo*, *têlo* in *telo*, *budêtb* in *budetb*, *prognêva* in *progneva*, *ocestet* poleg *ocêstet*, v *oblacêhb* namesto v' *oblacêhb*. Včasih ima pisar težave z glagolskimi oblikami, ki jih pravilno čita, vendar si ni na jasnem, kako jih mora zapisati. Npr. glagolsko obliko *vêste* napiše pravilno ali pa tudi *vestê* in *vêstê*, končnico 2. os. pl. – *te* zapisuje –*tê*: *uzritê*, pogosta je oblika 3. os. sg. aorista *pridê*, *izidê*, *prêidê*, instr. sg. *licêmb* in celo vok. sg. zapiše *vinogradê*. Napačno piše tudi *morê*, *dêsnica* in besede *kbdê*, *sbdê* in pod. Le enkrat imamo namesto *zênicu* ikavsko obliko *zinicu*.

3) Tudi ni jasno, kdaj uporabljati redukcijski vokal: ker se je v krepki poziciji že izgovarjal kot *a*, se včasih meša pisava pri predlogu *na* (večkrat *nъ*), ali pri vezniku *nъ* (ki ga pišejo tudi kot *na*). Večkrat imamo *tbgda*, včasih *tagda*. Dostikrat pa je pisava usklajena z izgovorom in prevlada *a*: *junacъ*, *procvate*, *nêsamъ*, *pravadni*, zlasti pri demonstr. zaimku *sъ* ali *tъ*, ki je največkrat zapisan kot *sa* ali *ta*. Enako je tudi z besedo *tkmo*.

4) Sklanjatev je pravilna cerkvenoslovanska, le včasih prevlada živa raba, ki pa jo pisava zabriše: tako loči trdo ajevsko od mehke sklanjatve; pri trdih ajevskih samostalnikih pravilno uporablja genitiv na –*i*, enkrat pa je pisar uporabil mehko obliko in zapisal *mъzdê* (K5), vendar ima prav tam in v P tudi pravilno končnico –*i mazdi* (z vokaliziranim *ъ* > *a*). Loči tudi trde ojevske oblike (lok. sg. v *mêstê*) od mehke (*na križi*). V gen. pl. moške ojevske sklanjatve ima starejšo obliko *grêhb* (K5), vendar pa malo naprej novo obliko *grêhovъ* (K4, P).

Akuzativ sg. osebnega zaimka za 3. os. *i* je izpričan v Š, V, M 2x in K4. Pogosteje se uporablja *ego* v Š 4x. Še pogosteje se uporablja *ego* v gen. sg. Š 4x, V 2x, M 1x, K5 4x, K4 2x, P 1x.

5) Predlog *v* nastopa v obliki *v*, *v'*, *vъ* in *va*. Z zaimkom za 3. os. se poveže v *vanže*.

6) Spregatev je pravilna, uporabljenih je veliko aoristov, npr. *pridê* nam. *pride*, *priêhomъ*, *poznahomъ*, *vidêhomъ*, *sъgrêšihomъ*, tudi imperfekt *hoteše* nam. *hotêše*, kondicional *bihomъ* z glagolskim participom *naslêdovali bihomъ*, *rabotali bihomъ*, *privêli se bihomъ*, ter participi npr. *vzvedъ*, *vzljublъ*, tudi v absolutnem dativu *umrvšu irudu*. Včasih se upošteva tudi živi izgovor, npr. *prišadъ*, ali pa je preprosto pisava nepravilna: *dadêtb*, *ukrêplêni* nam. *ukrêpleni*.

7) Posebej velja omeniti rubrike, ki so v nekaterih primerih izčrpne, npr. v Š in M,

kjer lahko občudujemo mešanico živega govora in cerkvene tradicije. Tu prihaja do izraza ikavščina, vendar pridvignjena s posebnimi oblikami na višjo raven npr. Š: *ōrc s̄go īvna i ml̄dnc ne r̄ci V̄eruju razv̄e ako bi v n̄l̄ju · Propaciju ot roždstva h̄va dimo do eġfanie a prič̄eēenie ne dimo*. Primerjaj še M 1vd6–22.

Pretrsljiva so očitanja in češčenje križa na Veliki petek, ki tudi v jeziku in pisavi v veliki meri odražajo glagoljaško petje kot ljudski obred. Ta očitanja imamo v Sloveniji še v enem fragmentu »Rakitna« iz 15. stoletja, ki se hrani v Arhivu Republike Slovenije.

Primerjava besedil z aparatom Hrvojevega misala kaže, da je dostikrat najbližji Novakovemu misalu ali pa Illirico 4, ker ima bolj arhaične oblike. Žal nimam možnosti, da bi ga primerjal z njima, vsekakor pa ga nameravam primerjati z misalom C 162 v NUK, ki ima vse maše, vsebovane v fragmentih.

Na koncu fragmenta iz Podbrezj je zapis, ki je zaradi luknje na sredi nerazumljiv:

L̄ēt gnh ċ· t̄· n̄· tr· ġ· kada	nige pop jurai v srakvini stoe (1374)
u s̄tga jur̄e št̄umu matiju v buk	ukat̄y a on' da biše kral̄y ugr'
ski loiš' a v to vrime držaše	n' štefan̄y
a biše dobri biškup̄y petar̄y k	ski biše mar'tin̄y pop' v bucih'
a bihu dobri muži radosl	t'nik' stipan' tr' braslav' tre
dobre svečaše tr̄e t	pomagai am̄n̄y

Ni namreč jasno, kaj hoče napis povedati, ali je tedaj pop Juraj, stanujoč v Srakvini pri sv. Juriju, to knjigo kupil ali prodal za neznano število dukatov sv. Matiji v Bucih, vemo samo, da je bilo to 1374, ko je bil ogrski kralj Ludvik I., ki je vladal od 1342 do 1382, da je bil takrat škof (krbav)ski Petar, ki je bil krbavsko–modruški škof od 1361 do svoje smrti, ko ga je 1375 nasledil škof Toma. Srakvina in Buci sta bili nekoč vasi na področju Bočača v spodnji Liki, v času krbavske škofije verjetno župniji. Ker je 1374 edina letnica, sem se oprl nanjo, ker je bil takrat misal že napisan verjetno od pisarja tega sporočila. Ta letnica je le 6 let po nastanku misala kneza Novaka iz 1368! Ali je naš misal sodobnik tega uglednega spomenika glagoljaške kulture in umetnosti? In v kakšni zvezi sta bila? Sta mogoče uporabljala isti vir za prepisovanje?

Ali je mogoče, da bi vsi ti fragmenti izhajali iz iste knjige, ni mogoče za trdno reči, ni pa tega vprašanja mogoče trdno zavreči. Misal se je nedvomno pisal dolgo časa, med pisanjem se lahko pisarju tudi njegova pisava do neke mere spremeni, sicer ne tako, da bi pisava dobila popolnoma novo obliko. Končna oblika je pravzaprav v kali že v prvem rokopisu, že tam je stari L trdno zasidran, tudi Z kaže na težnjo po nagnjenosti in zaobljenosti, enako še druge črke, kakor G, H, C, M, A. Vendar sem bliže mnenju, da so nedvomno deli istega misala fragmenti iz Mengša, Križ pri Tržiču in iz Podbrezj. Vendar so me neki pomisleki vendarle pripravili do tega, da

sem tu upošteval tudi fragment iz Šmarij pri Litiji in Vipavski misal. Predvsem je tu oblika črke L in zavistost črke Z, ki sta nekakšna vezna elementa.

Zanimivo pa je, da nisem našel v nobenem albumu z glagolskimi rokopisi nobenega teksta, ki bi ustrezal našim fragmentom. Morda se bodo našli kakšni deli tega kodeksa (ali kodeksov, če jih je več) kje drugje in bo mogoče dopolniti podobo tega zanimivega spomenika glagoljaške kulture. Ali je bil misal, iz katerega so odlomki, kdaj v Sloveniji v rabi, ali so ostali le posamezni listi, ki jih je neznani knjigovez prinesel in uporabil pri vezavi urbarjev, rojstnih in mrliških knjig v glavnem v 16. in 17. stoletju, pa ne bomo najbrž nikoli vedeli. Če so še kakšni ostanki kje na Hrvaškem, potem lahko domnevamo, da jih je prinesel kakšen hrvaški knjigovez, sicer pa so bili vsi ti ostanki le še primeren material za vezavo knjig.

Objavljam prepis vseh fragmentov, vendar iz fragmenta Šmartno pri Litiji samo stran 1v in 2r, ker sta strani 1r in 2d zelo težko čitljivi zaradi potemnelosti zunanje strani platnic.

Pri prepisu sem se ravnal po principu Staroslovanskega instituta, vendar krajšav nisem razreševal, ker sem hotel dati bralcu pravi občutek teksta brez mojega vmešavanja. Ker je večina bralcev strokovnjakov s področja cerkvene slovanščine, mislim, da bodo lahko sami razrešili vse probleme, obenem pa videli, kakšno je pravo stanje rokopisa. Rubrike so v krepki pisavi, kjer so to navodila za celebranta, jih podajam v ležeči pisavi (italic). Za popolnejšo sliko mi je žal, da nisem mogel postaviti apostrofa nad črko, kakor stoji v izvorniku.

Šmartno pri Litiji misal, NŠALj

1a	1b
1 it' se· i vznest i u iis	učnĭkъ ta ne umrêť· I ne rĕe
2 kniňh svoiňh· Po srêd	êko ne umretъ· na tako ego hoĉ
3 crĭkvê otvrzê usta ego	u da ta prêbivaetъ doidê
4 ġb i naplni dġha prêmud	že pridu· ĉto estъ têbe·
5 rosti i razuma· i v ri	Sa estъ učnĭkъ onъ iže s
6 zu slĭvi obleĉe ego· Kr	vdêtl(ь)stvuetъ o sih'· i n
7 asotu i radostъ sabr	apisa siê· I vêmъ êko isъ
8 a na nego· I imenemъ vêĉ	tin'no estъ svdêtlĭьstvo
9 nimъ naslêdova i ġb	ego· Pês · Pravdnikъ êko pin'nikъ pr
10 bĭ nšĭ· Pês · Izidê slĭvo sie	ocvatetъ· i êko kedarъ liv'n
11 v bratiju êko učnĭkъ ta ne umrê	ski omnožit' se· Nd · Primi
12 tĭ· Na tako ego hoĉu da ta prêbê	mĭ te ġi dari eže tĭbê v ne
13 vaet' don'dêže azъ pridu· ti	go ĉasti prinosim'· egože

<p>14 po mnê gredi · Ālê · b̄ · Sa est̄
 15 učēnk̄ iže svđētelstv̄ue
 16 t' o sih̄ i vēm̄ êko istinno est'
 17 [s]vēdetel'stvo ego · Alê
 ot iv̄na (zapisano med vrsticami)
 18 V nō v̄rme · r̄če īs̄ pe
 19 tru grēdi po m'nê · I
 20 obrač̄ se petar̄ vid
 21 ê uč̄nka togo · egože
 22 [I]jubljāše īs̄ iduč̄a v sl
 23 [êd̄b̄ ·] iže vzlêža na prseh̄
 24 [I] r̄če gī · Kto est̄ prê
 25 []te · Seḡo že vidēv̄
 26 []tr̄b̄ i r̄če k̄b̄ īsu · Gī a si č̄
 27 [t]o · Gīa emu īs̄ · Tako ego
 28 []č̄u da ta prêbivaet̄ d
 29 []dêže pridu čto est̄ t
 30 [] ti po mnê grēdi · Izi
 31 [d]ê sl̄vo sie v bratiju · êko</p> | <p>mi pomočiju upvaem̄ izba
 viti se · Pês · Izide sl̄vo si
 e v bratiju êko uč̄nik̄ ta ne u
 mret̄ · na tako ego hoču da ta

 prêbivaet̄ doidêže pridu · Po
 Nasičeni pič̄e i piteniê n
 b̄skago gī bē n̄š̄ priležno t
 e m̄b̄ · da v negože vspomina
 nie sie priêhom̄ im̄ i ego m̄lt
 vmi da začitim' se · Gm̄b̄
 Na mldên'ce ne govori se
 Sl̄va va višni ni alê · poe se
 traht̄ · i Vêruju · sk̄zi okt̄
 bu roistva · prpciju i prič̄eč̄e
 nie rci · i ne rci · Idête misa
 est̄ · rci · Bl̄v̄im̄ ḡa · êk̄ v'zda
 se di · Sl̄va va višnih̄ egda gl
 t' se idête misa est̄ a</p> |
|---|--|

Na dan sv. Janeza apostola in evangelista: S. Joannis Apostoli et Evangelistae:
Intr.: Sir 15,4–6; Grad.: Jn 21,23; ev.: Jn 21,19–24; Offert: ps 91,13; Secr.; Comm.:
Jn 21,23; Postcomm. Rubrika za nedolžne otroke

2c

- 1 dai m̄lte da ta za ni hod
2 otai budēt̄ iže za svo
3 e ubiice pm̄li se k gū n̄šmu i
4 šhu sinu tvoemu · **Iže** s t
5 **ōrc s̄go īvna i m̄l̄nc ne r̄ci Vê**
6 **ruju · razvê ako bi v n̄ljju · Pr**
7 **opaciju ot rožd̄stva h̄va dimo**
8 **do efifanie a prič̄eč̄enie ne d**
9 **imo Q̄ n̄b okt̄abu s̄go īva di**
10 **mo misu k̄ko i na nega d̄n̄b̄ · a orc**
11 **Crk̄v̄b̄ tvoju · b̄ · ot m̄l̄nc̄b̄ · v̄ · Bē** iže
12 sp̄sn̄iê **I n̄b okt̄bu m̄l̄nc̄b̄**
13 **oficii dimo k̄ko i na nih̄ d̄n̄b̄**

2d

- u · slišav že êk arhil̄b̄ [c]
rstvuet̄ va ijudêi · v' m[ê]
sto iruda oča svoego ubo[ê]
se tamo iti · I s'vêt̄ priê
m̄b̄ v̄ snê ot an̄jla · otide v [s]
trani galilêiskie · I pri
šad̄b̄ vseli se v grad̄b̄ [n]
aricaemi nazarat̄ · Da
zbudēt̄ se r̄č̄noe pr̄ok̄m̄
ḡlj̄učim̄ · êko nazariê na
reč̄et' se **Q̄NB EFIFANIJU STO**
EČ̄E U ŠGO PET̄B̄RA · Pês · Se
pride vl̄dika ḡb̄ crst̄vo v rucê e

14	<i>rci</i> Sl̄va v v̄i i al̄e i Idete	go vlast̄ i vladic̄astvo · Sh̄ Bē
15	<i>misa est̄</i> · ne <i>rci</i> · V̄eju · <i>krom</i>	sud̄ tvoi c̄ru · dai prv̄du tvoju sn̄
16	<i>ē ako bi V̄ndlj̄</i> · <i>ā</i> · <i>orc</i> · <i>a ot ml̄dnc</i> · <i>b̄</i> ·	u c̄rvu · [S]l̄va ocu ORC
17	Bē iže sp̄sn̄iē · <i>V̄</i> · Cr̄kv̄v̄ tvoju ·	Bē iže dn̄šni dn̄b̄ edin[oče]
18	Q <i>Nb̄ V̄ijiliju eḡfanie vs̄b</i>	dago sn̄a tvoego n[arodom̄]
19	<i>čin̄b̄ b̄di misni ot n̄dle kromē ējē</i>	zv̄zdoju voj̄em̄ otkril es
20	Umr̄v̄šu irudu · Pēs Egda po srede	i podai ml̄stv̄ da iže te ju[že]
21	ORC · <i>a</i> · Vsm̄gi v̄ēčni bē · ispr̄vi · <i>b̄</i> · <i>bē</i>	v̄eju poznahom̄ · daže k [z]
22	iže sp̄s̄ · <i>V̄</i> · Cr̄kv̄v̄ · OT MATĚĚ	raku l̄epoti tvoee visot[i]
23	V n̄o · v̄r̄ · umrv̄šu irudu ·	n̄bskie priv̄eli se bihom[̄b̄]
24	se an̄j̄l̄b̄ gn̄b̄ ēvi se em	Tēm̄zde · ČTE ISAIE PROROK[A]
25	u vo sn̄e osipu · v' ejup'tē	Vstani pros̄v̄ti se [ersl]
26	ḡle · Vstani i poiimi otroč	ome priide bo ti [sv̄t̄b̄]
27	e i matr̄b̄ ego i vrati se v	tvoi i sl̄va gn̄a na [t]
28	zm̄lj̄ju iz̄lv̄u · Mrtvi bu sut̄b̄	e vsiē · Zanē êk se [tm]
29	iže iskahu d̄še otročete · On	i pokrijut̄b̄ zm̄lj̄ju i obla[k̄b̄]
30	že vstav̄b̄ roēm̄b̄ otroče i matr̄	lj̄udi · na tebē že vs[iê]
31	ego · i vzvrat̄i se v zm̄lj̄ju iz̄lv̄	et̄b̄ ḡb̄ i sl̄va ego v tebē u[zrit̄b̄ se]

Rubrika od Janeza Evangelista do vigilije epifanije. Bedenji dan pred Razglašenjem Gospodovim – In Vigilia Epiphaniae: Mt 2,19–23; Razglašenje Gospodovo: In Epiphania Domini: Intr.Mal 3,1; ps 71,1; Orc.; Iz 60,1–2(6)

Vipava misal

R 1677 – 1694. Liber Baptizatorum parochialis Eccl. S: Stephani incipit ab Anno 1677

1c	1d
1	
2 [rab]ine v ruku gospoe svoee tk̄o	lj̄u i eže otvrženo privedu e · i
3 [oč]i n̄ši k ḡu b̄u n̄semu doidēže	eže oslableno utaju e i eže
4 [uē]jedrit' ni pom̄l̄ui ḡi pom̄l̄ui ni · Sh	tučno i krep'ko shranju e · I pas
5 [k] tebē ḡi vzv̄s̄b̄ oči moi živučum	u e sudom̄ i prv̄doju · Rčē ḡb̄ v
6 [u na] n̄bsih̄ Sl̄va Orc Oobrat̄i n	semogi · Pēs Pokrovitelju n̄š̄b̄
7 [i] bē sp̄stelju n̄š̄b̄ da post̄b̄ n̄m̄b̄	v̄j̄j̄b̄ bē i prizri na rabi tvoe ḡi b̄
8 [k̄]ni prospeēt̄ · i umi n̄še n̄bski	e sil̄b̄ usliši m̄leniē rab̄v̄ tvo
9 [m]i nauči učeniēm̄i · ḡm̄ · n̄šim̄b̄	ih̄b̄ · NŠ SĜ EĴ OT MATĚĚ
10 ČTE EZEKIELA PŔKA	V n̄o v̄rme r̄če is̄ uč̄ svoi

11	Tako gĭtĭ gĭ bĭ. Se azĭ	mĭ. Egda pridety sĭ čs
12	samĭ vziĭcu ovacy mo	ki v' veličstvĕ svoemĭ
13	iĭhĭ i poseĭcu e ěkože po	vsi anĭli ego š nimĭ. Tĭ
14	seĭcaety pastirĭ sta	gda sĕdĕtĕ na prĕstole v
15	[do svoe v dĭnĭ]ĕ egda budety	eliĭč'stvĕ svoemĭ. I zbĕru
16	[po]srĕdĕ [ovacy] svoiĭh rasĭ	t se prĕd' nĭ vsi narodi i razl
17	[t]oĭčeniĭ. Tako pĕseĭcu ov'ce	uĕet' e drugĭ ot druga ěkože r
18	i izb[avl]ju e ot vseĭh mĕ	azluĕaety pastirĭ ovce ot k
19	[s]tĭ v ne[že r]astoĕeni bĕhu	ozliĕĭ. I postavitĭ ovce o d
20	[v] dĭnĭ obl[aka] i magli. Izmu	ĕsnoju sĕbe. a kozliĕe o šuju s
21	[e ot] ěz[ikĭ izbe]ru e ot zmĕle i	ebĕ. Tĕgda rĕĕety sĭ suĕimĭ
22	[v]vedu e v zmĭlju svoju. i upa	o dĕsnoju sebĕ. Pridite bĕžn
23	[s]u e v [gor]ahĭ izĭlviĭh vĭ is	i oca moego i primite ugotov
24	[to]ĭčni[ce]ĭhĭ i v' vsĕĭh piĕahĭ	anoe vĭmĭ crĭstvo ot složeni
25	[z]mĭniĭh V pašahĭ upiteni	ĕ mira. Vzlahah' bo se i das
26	[hĭ] upasu e v gorahĭ visokiĭh	te mi ěsti. Vžedah' se i na
27	[iz]lviĭh [buduty] paše iĭh t	poiste me. Stran' nĭ bĕĭhĭ i priĕs
28	[u roĕi]jutĭ v travahĭ zelen	te me. Nagĭ bĕĭhĭ i odĕste me.
29	[iĭhĭ i v pašahĭ] tuĕniĭh pa	bolanĭ bĕĭhĭ i posetiste me. V t
30	[s]ti se [vaĕnutĭ v] gorahĭ izĭlvi	amnicahĭ bĕĭhĭ i pridoste k' m
31	[hĭ.] Azĭ [upasu ov]ce. i vzleĕ	nĕ. Tĕgda otveĕajutĭ emu prvdn
32	[i] e stvoru gĭtĭ gĭ bĭ. Eže pogib	gljuĕe. Gĭ kogda te vidĕhomĭ l

Ponedeljek 2. posta: ponedeljek po 1. postni nedelji: Feria Secunda post Dominica I. Quadragesimae: Intr.ps 122,2,1; Ez. 34,11–16, ps 83,10,9; Mt 25,31–45.

2a		2b
1	[]	[tože vzmožety stati pro]
2	[] ězikiĭ	tivu vĭmĭ strah že vĕšĭ i tr
3	[eže stvori] v hvlv i čas[tĭ] i v	ĕpĕtĕ dasty gĭ bĭ [vĕšĭ] na v
4	[slv]u svoju da budĕši v lju	saku zmĭlju na njuže nastupi
5	[di s]ti gĭ bĭ tvoego ěkože	te. ěkože gĭlaly estĭ vĭmĭ gĭ
6	[g]lĭ estĭ o tebĕ. Pĕs Mls	bĭ vĕšĭ Pĕs Zaĕit' niĕe nĕšĭ vi
7	budi gĭ. i ocĕsti grĕĭhi nĕšĭ e	i bĕ. i prizri na rabi tvoe. Gĭ bĕ si
8	[da] kogda rĕkutĭ ězici k'dĕ est'	lĭ usliši mĭtvi rabĭ tvoih(ĭ).
9	[bĭ] iĭhĭ. Pomozi nĭmĭ bĕ spĕtlju nĕšĭ.	Za plkĭ Prĕklonemĭ (ko)lĕ
10	[slv]i radi imĕnĕ tvoego izbĕvi ni.	Blizĭ budi mĭte gĭ mltvĭmĭ
11	[] Pml s Preklonemĭ kol	nĕšimĭ. da toboju milujuĕi

12 [Z]ačítitelju [nš̄] prizri bē·	mъ dostoini budēmъ i v pro
13 iže zalъ nšihъ tegotoju	spēšenihъ smerēnihъ· i v'
14 [pognê]taem' se priēm' še ml̄stъ t	protivnihъ bezpečalni·
15 [voju] svobodnoju t̄b[ê misliju]	[ḡmъ nšmъ· Čte knjigъ maka]bêis[kihъ]
16 [rabo]tali bihomъ· D [evetoronomie]	[V n̄i dn̄i· Ml̄tvu t]vorah
17 [Vb̄]n̄i dn̄i· R če moi[sêi sn̄mъ]	[u erêi egda vz]daêhu
18 [iz]lvomъ· ače shr[anite]	[žr'tvu za ljudi] izlъ·
19 [zap̄]vdi moe eže a[zъ zapo]	[Ionatanu počenuč]u· d[ru]z
20 [dê]hъ vamъ i stvo[riti e· Da]	[imъ že otvêčajučimъ i] rekuči[mъ]
21 [vzl]jubite gā bā v̄še[go i]	[dobrê stv]or[i v̄mъ] b̄b̄· i pomen
22 [vsho]dite v' vsehъ putêhъ ego·	u [zav]êtъ svoi· imže ḡl̄al'
23 [prilê]plajuče se emu· Razori	estъ kъ avraamu i isaku i êk
24 [tъ] vse êziki prêd' licēm'	ovu· rabomъ svoimъ v̄erni
25 [v̄š̄i]mъ· i obladat̄i v̄čnete	mъ· I da imъ s̄rce vsēmъ da
26 [imi]že silnêiši i krêp'čeiš	boite se ego i čtete i i tv
27 [i va]s̄ sutъ· Vsako mesto na	orite volju ego· Pri [tvor]
28 [neže] nastupitъ noga v̄ša	i ḡb̄ s̄rce v̄še v zakonê s
29 [v̄še] budetъ· Ot pustine liv	voemъ· i v zap̄vdêhъ svoi
30 [ana] i do rêki velikie eprati·	hъ· i stvori morъ v' dni va
31 [da]že do mora zapad'skago	še· Usliši ḡb̄ ml̄tvi v
32 [bud]utъ prêdêli v̄ši· I nikъ	še· i primiri se v̄mъ ni v̄s̄b̄

Sobota 2. posta: sobota po 1. postni nedelji: Sabbato Quatuor Temporum Quadragesimae: 5 Mz 26,18–19, Grad. ps 78,9,10; Devt. 11,22–25, ps 83,10,9; 2 Mak 1,23, 2–5.

Ker je ta stran na sprednji strani platnic, je od 15. do 22. vrstice prilepljen listek z napisom vsebine knjige.

Mengeš misal, NŠALj

1a	1b
1 zavêtъ estъ v moei kr'vi· Se tv	voe· i priēmъ lēn'tionъ pr[êpoês]
2 [orite eliko kr]atъ p'ete v moe s	a se· I vliê vodu va umiva
3 [pomivanje] eliko bo kratъ ače ê	l'nicu i načetъ umivati [no]
4 [ste hlêbъ sa i ča]šju siju p'ete	zê učnk̄mъ svoimъ· i otirat
5 [se]mrtъ ḡnju ispov̄daete doid	i lēn'tionomъ imže bê prêpoês

6 êze pridêť gř̄. Têmže ubo iz
 7 [e êst̄ hlêb̄] gñ̄ ili čašu gñ̄ju
 8 [p'et̄ nedos]toên' si povinap̄ bu
 9 [dêť telu] i kr'vi gñ̄. **Da** isku
 10 [sit̄ čk̄ sm̄ sebe·] i t̄ko ot sego hl
 11 [êba da êst̄ i ot ča]še sie da p̄e
 12 [t̄· Iže bo ače] êst̄ i p'et̄ ne
 13 [dosto]ên̄ [si s]u[d̄] sêbe êst̄ p'
 14 et̄ ne rasmatrae t̄la i kr'vi gñ̄
 15 e· Ibo sut̄ meju v̄m̄i mnozi nemo
 16 či i nekrivi i spet̄ mnozi· **Ač**
 17 e b[ih]om̄ [sami] s̄be ras'suždali n
 18 e biho[m osueni] bili· **Sudimi** že ot
 19 ḡa kažem se da ne s mirom̄ sim'
 20 osudim' se· **Ps H̄** bsi za ni poslušli
 21 v̄ do semr'ti smrti juže na križi rasp
 22 etiê· Têmže [i b̄̄ prev]znese i i darov
 23 a [emu i]me eže est̄ pače vsakogo i
 24 menê **N̄s sgo ot ivana**
 25 **Prêždê** dne prazdnika pas
 26 ki vidê is̄b̄ êk̄ pridê emu
 27 [godin]a da prêidêť ot mira
 28 [se]go k [oc]u vzljubl̄ svoe su
 29 če [v mirê] i do kon'ca vzljubi e·
 30 I več[eri b]ivši i d'êvlu juže
 31 vlêžšu [v' s]rce ijudi simunu sk
 32 [ariotskomu] da i [pr]êdast̄· **Vide**
 33 v že [is̄b̄ êk̄ vsa d]ja emu oč̄ v rucê
 34 i ot b̄a [izide i k b̄u] grêdêť· **Vs**
 35 [tav̄ s večere i p]oloži rizi s

an̄· **Pridê** že k simunu petru [i g]
 la emu petr̄· **Ḡi** ti li umieši
 nozi moi· **Otveča** is̄b̄ i r̄če emu·[Ež]
 e az̄b̄ n̄ne tvor̄u ti ne v̄esi na
 uv̄esi po sih̄· **Ḡla** emu petr̄ n
 e umieši nogu moeju v' v̄eki· otve
 ča is̄b̄ emu· ače ne umiju nogu
 t̄bê ne imeti v̄b̄neši česti
 s̄b̄ mnoju· **Ḡla** emu simun̄ petr̄
Ḡi ne takmo nozi moi na i rucê
 i ḡlvu· **Ḡla** emu is̄b̄· **Iže** iz'm
 ven̄ est̄ ne trêbuet̄ iz'm
 m'veniê t̄k'mo nozi umiti [e]
 st' bo vs̄b̄ čist̄· **I** vi čisti e
 ste na ne v'si· **Vidêše** bo prê
 dajučago i· i sego radi r̄če ne v
 si čisti este· **Egda** umi ih̄ pri
 êť rizi svoe i vzleḡ paki r
 če im̄· **Veste** li čto stvorih'
 v̄m̄· vi vzivaete me učitel
 a i ḡa· i dob'rê ḡlete· esam bo·
Ače ubo az̄b̄ ḡb̄ i učitel̄ v̄š̄
 umih̄ nozi v̄m̄· i vi dl̄zni es
 te druḡ drugu umivati no
 zê· **Obraz** bo dah̄ [v̄m̄ da êk]o
 že az̄b̄ stvorih̄ v̄m̄[tako i v]
 i tvorite· **tu r'ci vêruju**· **Dê**
 snica ḡna stvori silu dês'nica gñ̄
 vznese me[da živ̄ budu ispvêm̄ d
 êla ḡa· **Nd**· Sa t̄bê m̄l te [ḡi st̄i o]

Slovesna maša Gospodove večerje na Veliki četrtak: FERIA V. in Cena Domini: 1
 Kor 11, (20–)25–32; Flp 2,8–9; Jn 13,1–15; ps 117,16–17; Secreta

1c

1 če vs̄m̄gi v̄čni bē žr'tvu n̄šu
 2 vzdai priêtnu iže uč̄nkom̄ s
 3 svoim̄ v svoe vspominanie

1d

n̄še vseh̄ sp̄senie postrad
 a se est̄ d̄n̄s̄ priêť hlêb'
 v st̄ê i čast'nê rucê svo

4 biti sie dñbšni dñb pridika
 5 nie sakaza ish̄b sn̄b tvoi ḡb
 6 n̄šb· **Iže· sto· Prp̄ciē· V̄čni**
 7 bē· Iže sp̄s· **V̄priložen̄e·**
 8 Pričečajuče se i dñb prēst
 9 i čtuče vanže ḡb n̄šb ish̄b
 10 za ni prēdan̄b est̄b na pamet'
 11 čtuče v pr'vih̄b b̄žnie prēsl
 12 vn̄ie pris'no d̄vi m̄rie rodite
 13 lnice togožde ḡā n̄šego īs
 14 h̄ā n̄b i v čast̄b b̄žnih̄b ap̄l̄b
 15 i m̄čnk̄b tvoīh̄b· **V̄priložen'**
 16 Sie ubo prinošenje služ
 17 bē n̄šee n̄b i vsee čelad
 18 i tvoee eže t̄bē prinosim̄b
 19 v sa dñb vanže ḡb n̄šb ish̄b
 20 prēdast̄b uč̄nk̄om̄b svoim'
 21 tēla i kr'vi svoee tainu či
 22 sti m̄l̄ te ḡi da ugodan̄b prime
 23 ši dñi že n̄še tvoem̄b mirē us
 24 troi i ot vēčnago osuždeniē i
 25 zbaviši ni i v' izbranīh̄b tv
 26 o[i]h̄b p̄v̄liši ni stadu pričis
 27 t[]i h̄m̄b ḡm̄b n̄šim̄b· **Am̄n̄b**
 28 [E]že prinošeniē t̄bē bē o v'se
 29 [h̄b] m̄l̄ b̄l̄†no prēpisano ut
 30 vrždeno † b̄l̄go otvet'no i priē
 31 tno stvoriti račiši da n̄m̄b
 32 b[u]dē tē†lo i kr'v̄b̄ vzljubl
 33 e[n]ago sn̄a tvoego ḡā n̄šego īs
 34 h[a]· **Priem̄b oš'tiju v ruci gle**
 35 Iže prēžde dnem̄b v̄n̄že za

i· i v'zved̄b oči svoi n n̄bo k te
 bē bū oču vs̄mḡčumu t̄bē
 že h̄vli vzdav̄b† b̄l̄vi· **I proč**
aē aganče b̄ži rek̄b ne da
i telo i ostavi ednu ošt
iju t̄la b̄žie ili večē sko
zi nemočnie a kr'v̄b̄ vsu po
p̄i i položi v k'ležb i pos
tavi v čst̄nē mēstē· i
da gori ondē kandēl̄b dok
lē se vz'me za jutra čast'
no s' svičami i s kadilom'
ēk ne svečuet' se ni edna ošt
iē va veliki petak̄b i v' če
tvrti v̄z̄mite t̄lo b̄žie ki ho
tet̄b ako malo vzmljučīh̄b ni
ne vaz'mite ako li e vele
īh̄b tada se dai po mis
i tēlo božie ljudm' Pēs
Ḡb īs̄b egda večera s̄b uč̄nki svoim
 i umi nozē īh̄b i r̄če im̄b vēstē li
 čto stvorih̄b v̄m̄b az̄b ḡb i učite
 l̄b v̄šb· obraz̄b dah̄b v̄m̄b· da i vi
 takožde tvorite· **Pob·** Nasičeni
 životnago piteniē m̄l̄ te ḡi b̄
 e n̄šb da eže vrmen'niē semr'ti
 ē našego naslēduem̄b bēs'se
 mrt'nago tvoego dara naslē
 dovali bihom̄b· ḡm̄b· **Rci ide**
te misa est̄b zdē svr'siv'
še Včr'nju i potom̄b p̄p̄b z žakno
m̄b svlēci ol'tar̄b čtuče sa

Slovesna maša Gospodove večerje na Vel. četrtek: Feria V. in Cena Domini: Secreta; Praefatio, rubrika; Comm. Jn 13,12–13,15; Postcomm.

Med 1v in 2r manjka dvolist.

2a

1 osъ o teosъ · *slovinski* · Šti bē·
 2 *gr'čki* · Agiosъ iskriosъ · *slvi*
 3 *n'ski* · Šti krēpki · *gr'čki* · Ata
 4 natosъ elêžonъ imasъ · *slv*
 5 *in'ski* · Šti bēs'semrt'ni pmlui
 6 nasъ · *I zatim' dva poita* ·
 7 *Zane vodih' vi po pustini* · k · l
 8 êtъ · i man'nu piteh' vi · i v'vesъ
 9 vi v'zmlju zêlo dobru · *gr'čki*
 10 Agiosъ o teosъ · Šti bē · *Optъ* · A
 11 giosъ o teosъ · *Potomъ d'va ot prvo*
 12 *ga kora poita stoeča* · Čto
 13 oče podobaše mi stvoriti teb
 14 e i ne stvorihъ · azъ togo radi nas
 15 adihъ te vinogradê moi prêukra
 16 šenъ · a ti bis mñê zêlo v gorest'
 17 octa i žl'ci · na koņsъ v žeždju mo
 18 ju i napoi me i kop'em' probodê reb'ra
 19 spstljju tvoemu · *Otv* · Agiosъ
 20 o teosъ · Šti bes'semr't'ni · *Poto*
 21 *m'* · Azъ vsъ radi porazihъ ejup
 22 tъ s prven'ci ego a vi me biv'se prê
 23 daste na muku · *Kor'* · Ljudi moi čto
 24 *Dva ot prvoga kora* · Azъ vi iz've
 25 sъ ot ejup'ta i potorihъ paraona i voe e
 26 go v mori čr'm'nēm' a vi me prêdast
 27 e ar'hierêom' · *Kor'* · Ljudi moi · *Dva* ·
 28 Azъ prêd' vami otvrzohъ morê a vi ot
 29 vrzoste kop'em' reb'ra moê · *Kor'* · Lju
 30 di moi · *Dva ot prvoga* · Azъ prêd' va
 31 mi prêdidъ v s'tlpê oblaka · a v
 32 [i] me privedos'te v prit'vorъ pila
 33 tovъ · *Korb* · Ljudi · Az' vi pitahъ
 34 man'noju po pustini a vi me biste
 35 za uši i biči · *Korb* · Ljudi moi · Az'

2b

vsъ radi porazihъ kananeiskie
 krali · a vi poraziste tr'stiju g
 lvu moju · *Korb* · Ljudi moi č · *Dva*
ot prvo · Azъ dahъ vñъ žbzъ kralêvъ
 a vi vložiste tr'novъ vênasъ na gl
 vu moju · *Kor'* · Ljudi moi · *Dva* · Az v
 i iz'vêsъ siloju vêlieju · a vi me vz
 nesoste na muku križa · *Korb* · Ljud
 i moi č · *Edin'počni* · *An* · Križu tvoe
I v'si v'opčinu poite · *Vrš'* · *Bē* u
 čed'ri ni · *knc* · pmlui ni · *Imn'* · Križu ve
 r'ni meju vsemi · *S ver'si iman'ski*
mi · Vspoi ezikъ s · *I d kca rek'se k*
ako e pisano va op'činu ili
kko e naredē starēi · *Imnъ* · Kr
 ižu vēr'ni meju vsemi drevi edino
 častnoe ni edina dobrota dobro
 va tku ne izvedetъ kitu cvêta
 plodomъ · *Vrš'* · *Slad'*ko drêvo s
 lad'ci čavli slatka brêmena
 nosi · *Imn'* · Vspoi ezikъ slvnie is
 tini i na križi branъ pobêditel
 a častnago · vzvesti kako iz'bv
 itlъ požrtъ pobedi · *Opet'* · Križu
 verni · *knc* · plodomъ · *Vrš'* · *Oca* radi pr
 vo stvorenago prêlačeniem' gor'ka
 e · egda êb'lko zlobivoe semr'tiju
 omr'čveniemъ · pade sa že tьgda dr
 êvo znaĳna · da vsplatil' bi ta
 četu drêva · Križu vērni · *knc* · pl
 odomъ · *Vrš'* · *Slat'*ko drêvo sla
 d'ci čav'li · se dêlo nšego spse
 niê reda čaêše mnogimi obrazi
 prêlastnika · da hitrostъ hitro
 stiju pod'vr'žet' da celenie dal'

Veliki petek: FERIA VI. in Passione et Morte Domini: očitjanja in čaščenje križa

2c

1 bi otnudêže nepriêtel' obêzvi
 2 l' bi· **Opet'** · Križu· Egdaže pride
 3 štoe isplnenie vremene poslan' bsi
 4 iz' visini sn̄b ot oca roždenn̄ sȳzda
 5 tlb̄ miru v črevo d̄vstva telo
 6 stvoreno vzdîê· **Opet'** · Slat'
 7 ko drevo· V'zglasî v' êslêh̄b te
 8 snih̄b položen' udi ml̄stve povit'
 9 [m]ati d̄va poveza rucê i nozê
 10 i stêgna povoe'm opasa· **Opetb̄**
 11 Križu vêr'ni· Šest' godin̄ egd
 12 a vreme ispl'ni têlom' voleju s
 13 voeju rožden' stvoren' bê na muku
 14 siju agnc̄b na križ'no stab'lo v'
 15 zdvignen' požr'tb̄ bê **Ōpt'** · Slat'
 16 ko drêvo· Sa oc'tom' i žl'čiju trs
 17 tiju slinami čavli kop'em' krot'
 18 koe têlo probodeno bê krv' i voda
 19 istočnikom' isplu imže zmla mor
 20 [e] nbsa mir' umivajut' se· **Oêce** · Kri
 21 žu vêr'ni· Prig'ni vêtvie dub'č
 22 [e] visoki črêva dlga proteg'ni d
 23 [a] ukrotit' se [ê]rostb̄ juže dast' ro
 24 ždenie da višnago [cr̄]a udi k drê
 25 vu priložî· Slat'ko d'revo· **M̄** t
 26 e sp̄si osuždenaê stada k tebe
 27 plačuâê p̄rci [vsp]eše iskupi
 28 tela vseh̄b [probêditel]a vkupb̄
 29 [semrti] tele[s]nie dai kitam' ho
 30 [rug']vu· **Oêce** · K[rîžu]· Egože vs̄b m
 31 ir̄b [ne obêt̄b kamenem̄b ed]inim' za
 32 tvorênb̄ bê oêe semrtb̄ juže utvr'db̄ pre
 33 [ispod'nee mol's[tiri ob̄]êm' t̄ko h̄b b̄b̄
 34 [vskr'se] dn̄b treti· **Oêce** · Križu·
 35 S[lvu b̄u vspevaem' p̄sn̄mi] p̄rêd

2d

obrimi eliko n̄m̄b kup'no v[elm]
 i podobaet' se s̄b v'sego mira os'no
 voju glsm podobnim' častit
 i v' vêč'nie vêki· amnb̄· **Egda**
siê pojutb̄ više pisana v'žži
te sviêce i shranite križb̄ na
svom' mesti častno a žakan'
kur̄burali vr'hu ub'rusa
a rop̄b têlo b̄žie koe v'čer
a shraneno vzam'se čast'no
sa svičami i prinesite ka olt
aru i položi na pateni i vrhb̄
pateni položi kor'puralb̄
drugi i tako stoeêce sa s'v
ičami p̄rêd' ol'tarem' i mimo p
ustiv'se sp̄vdb̄ vlii vina v
kalêžb̄ i postavi na olta
ri a telo božie tako stoi
na teni edanb̄ napravi kad
il'nikb̄ a dva vaz'mita vs̄
ki stal'nicu i važžita
a edinb̄ ampulu s vodu p̄p̄ pri
ložî vode k'vinu nič'êce ne
ḡle i blagoslovi kadil'n
ikb̄ zakonomb̄ i kadî ḡle og[r]
acie ot kaen'ê i umii p̄rs'ti i p̄
êklon se umileno ḡltb̄ vtai
 V d̄sê smerêno i v sr'ci skruš
 eno primem' sie toboju ḡi tko
 budi žr'tva n̄ša p̄r[êdb̄] toboju
 dn̄sb̄ da ugodna t[be budêtb̄ gi]
 bê n̄š· **Obraç' se p̄p̄ rci lahko**
M̄ite za me bratê da mo[ê] i v
 [aša] žr'tva priêt'na budetb̄
 [bu] ocu vsemoguçemu· **Potom'**

Veliki petek: Feria VI. in Passione et Morte Domini: čaščenje križa; rubrika; molitve

Križe pri Tržiču 5, [NUK, rkp. Glagolitica 16/I.]

a	b
1 loženiê· a tae g̃b̃· I razdêl	êi že vstaṽ m̃laše se
2 eniê dêênieñm̃ s̃ut̃b̃ a taž	v sebê sice g̃l̃e· Bê h̃vl̃u
3 de v istinu b̃b̃ daei vsa	tebê vzdaju êk̃ nesam̃ êko
4 v vsch̃ Komuždo daet' se	proči č̃lci hič'nici nepr̃vdni
5 [ê]vlêniê d̃ha k pol'zê· Ov	ci prêljubodêivi ili o
6 omu ubo daet se d̃hm̃ sl	êe êk̃ sa mitar̃· Po ču dv
7 ovo prêmudrosti· inomu ž	a krat̃ v sobotu· dese
8 e s̃lvo razuma tēmze d̃ho	tinu daju vsego eliko pr
9 m̃b̃· A drugomu vêra o tomž	itežu· A mitar̃ izdal
10 e d̃sê· a inomu dar̃ celen	êka staṽ ne hoteše ni oč
11 ie edinim̃ d̃hm̃· Drugomu v	iju svoeju vz'vêsti n ñbo
12 êra dêênieñ sili o tomže	na biêše se v pr'si svoee
13 d̃sê a inomu pr̃čst̃vo· dru	g̃l̃e· b̃e [m̃]st̃ṽ budi mnê
14 gomu že rasmotrenie d̃hm̃	grêšniku· A m̃ñb̃ g̃l̃ju ṽm̃
15 inomu že rodi êzik̃ dru	snidê sa opr̃vdañ v dom̃ s
16 gomu že rasmotrênie s̃l̃v	voi pače onogo· Ê k̃ vzos
17 s̃b̃· Siê že vsa daet̃ ed	ei se smêrit se a smêra
18 iñ· i tažde d̃hm̃ razdê	ei se vzosit se· Pês · K te
19 lae navlast̃ komužd	bê g̃i i vzd̃vig̃ d̃šu moju b̃e moi·
20 o êkože hočēt̃· Pês · Sh ra	na te upvah̃ da ne postiz̃d
21 [ni me g̃i] êko zinicu oka· pod' kro	ju se v ṽk̃· ni posmêjut' mi se vr
22 [vo]m̃ krilu tvoeju pokrii me· Ot	azi moi· ibo vsi trpečei
23 l[ica] tvoego sud'ba moê· izi	te ne postidet se· N d̃
24 di· oči moi da vidita pravi	T ebê g̃i žr'tvi narêče
25 nju· Aê · b · T ebe podobaet̃ pês	nie ugodno da vzdadet' s
26 v sionê· i tebê vzdajut se obe	e· eže t̃ko v čast̃ imen
27 [ti v er̃slm]e· Aê · Ns s ot lu [ki]	e tvoego prinositi dal̃
28 V ño ṽr̃· G l̃še is̃b̃ k' eteri	esi da see m̃zdê ñše b
29 [m̃] nadêjučim̃ na se êk̃ pr̃v	iti podaeši Pês P rimêš
30 adni bili bi· A hulêci	i žr'tvu pr̃vdi prinošeniê o
31 m̃b̃ pr̃icee prit̃ču siju g̃l̃e· Č k̃	lokavtu· na ol'tarê tvoem' g̃i
32 a · b · vnidosta v cr̃kṽ po	P rosim̃ g̃i b̃e ñš̃ da e

33 m̄liti se· edin̄ bē parise
34 i a drugi mitar̄· Paris

že b̄žstvenimi ne prē
staeši obnavlati t

10. nedelja po binkoštih: Dominica X. post Pentecosten: 1 Kor 12,5–11; Grad. ps 16,8,2; ps 64,2; Lk 18,9–14; Offert. ps 24,1–4; secr.; Comm. ps 50,21; Postcomm.

c

1 [aina]mi tvoimi da ne ostavi
2 ši bl̄godēt' n̄b i pomoč' mi· Gm̄b
3 NDLE ·Ā· Ī· Pēs B̄b v mēs
4 tē stēm̄b svoem̄b· b̄b vselēet̄b
5 edinomisl'nie v domu· ta dast̄b
6 silu i dr'žavu ljudēm̄b svoim̄b
7 Sh̄· Da vsk'rsnet̄b b̄b i razidut se
8 vsi vrazi ego· i bēžet̄b ot lica
9 ego vsi nenavidēci ego· S̄l
10 Vsm̄gi v̄ni bē iže obilieim'
11 m̄lsti tvoee mazdi pokor'nim'
12 vzdaeši· i obēti izlēi na na
13 s̄b m̄lst̄b tvoju i otp[us]ti egož
14 e sv̄dēnie boit' se i pridai e
15 že m̄ltva ne dr'zaet̄b· gm̄b
16 n̄šb· Čt· ep pv ka koren'tiom̄b
17 Brat· Skazuju v̄m̄b ējē· e
18 že bl̄govêcah̄b v̄m̄b ež
19 e i priēste v nēm̄že stoite
20 im̄že sp̄sete se· Kim̄b s
21 lovm̄b bl̄govēstih̄b v̄
22 m̄b· Ače sie dr'žite razvê
23 ače vsue vêrovaste· Pre
24 dah bo v̄m̄b bratie isprva ež
25 e i priēh̄b· êk̄ ḡb um'rê grêh̄b ra
26 di n̄ših̄b po knigam̄b i êk̄ pogrê
27 bēn̄b bis· i êk̄ vskr'se tret̄i d
28 a[n̄b] po knigam̄b i êk̄ êvi se ki
29 fê potom že ·ā· Ī·te: Potom ž
30 e êvi se vêce neže ·d̄· sa
31 t̄b bratei vkup̄b· onih̄že mn

d

Potom že vsem̄b ap̄lm̄b po
slêd' že vseh̄b êko izvra
zê êvi se i [m]nê· Az' bo êsm̄b
mani ap̄lov̄b iže nēsam̄b
dostoēn̄b naricati se a
p̄lb· zanê progonih̄b crk̄v̄b b
žiju· M̄lstiju že b̄žieju êsm̄b
to eže êsm̄b· i m̄lst̄b ego v̄b
mnê tača ne bsi Pēs Na ḡa u
pva sr'ce moe· i pomoč' mi bsi· i procv
ate pl't̄b moê volēju moeju isp̄vēm
se emu· K tebe ḡi vzvah̄b bē moi·
ne prēm̄lci· i ne otstupi ot mēnê· Aē·b
Raduite se b̄b pomočniku n̄semu
vskliknite b̄b iêkovlju· primite
p̄slm̄b· i dadite tumpar̄b k̄rsn̄b· s g
usl'mi· Aē· Ns sgo ot mar'ka
V nō v̄re· Iz'šad̄b is̄b ot prêd
êlb tur'skih̄b prêidê po s
idonê na morê galilêisko
mêju prêdêli dēkapo[Iski]
I privêse k nemu nēma i glu[ha]
i m̄lahu i da vzložiti na [n̄b ru]
cê· Is̄b že poēm' i ot naroda sa
mogo vispar̄b vdê pr'st̄b v' uši
ego· i pljunuv̄b kosnu v['] êzi[k̄b
ego· I vzgrêv̄b na n̄bo [vzdhn̄u]
i ḡla emu· Efifat[a eže es]
t̄b razvrzi se· I abie raz
vr'zost[a] se sluha ego i ra
zdrêši se uza êzika ego i

32 ozi prêbivajutъ daže do	gĭlaše pravo· I zaprêti imъ
33 selê družî že počîše·	da nikomuže ne povêdetъ
34 Potom že êvi se êkovu·	Elikože imъ veče zaprêcъ

10. nedelja po binkoštih: Dominica X. post Pentecosten: postcomm.; 11. nedelja po binkoštih: Dominica XI. po Pentecosten: Intr.ps 67,6–7,2; orc.; 1 Kor 15,1–10; Grad. ps 27,7,1; ps 80,2–3; Mr 7,31–36

Križe pri Tržiču 4, [NUK, rkp. Glagolitica 16/I]

a	b
1ND visokago bžstva prič[estn]	[juže da ne kradetъ· pače že da]
2 iki stvaraeši dai mĭ te da ê[k]	t[ruždaetъ se dêlae r]
3 že tvoju poznahomъ istinu t	ukama s[voima eže dobro]
4 akoju dos'toinimi nravi nas	estъ da i[matъ otnudêže vzd]
5 lêdovali bihomъ· Pês· V 'zmi	astъ trêb[ovanie trêbujuč]
6 te žr'tvi i v'hodite v dvori ego	umu· Pês· D [a se ispraviti mĭtvъ]
7 poklonite se gĭvê· v dvore sĕtm' e	moê êk i kadil[o pred toboju gospodi· V]
8 Hĭvli tebê gĭ vzdæmъ sĕgo //go	zdigni ruku tvoju [žrtva večje]
9 dĭha nasičeni tvoju mĭstъ	r'naê· Aê· b · Ispĭdaite s[e gĭvê] i pr
10 mĭleče da ego pričečeniemъ do	izivaite ime ego· vzvêstite
11 stoini svr'si ni· Gmъ NDLE	v' êzicêhъ dêla ego· Aê· ot matê
12 Z ĭ· Pês· Spšenie ljudi azъ esmъ gĭtъ	V nō vĭrme· Gĭše ĭsъ knezemъ
13 gĭ ot koe ubo skr'bi vzovêtъ i azъ us	erêiskimъ i pari[s]êomъ v pri[t]
14 lišu i· i budu imъ gĭ v vki· Sh· Vneml	čahъ gĭe· Podo[bn]o estъ cr[s]
15 ite ljudi moi zakonъ moi· priklonit	tvo nĭskoe čĭku cru· iže s
16 e uho vše v gĭi ustъ moiĭh· [S]ĭva	tvori brakъ sĭnu svoemu i po
17 Vsmgi vĕni bĕ vsa nadani	sla rabi svoje prizvati zv
18 ê ot nšъ mĭstvē otrini da mis	anie na brakъ· i ne hotêhu priti·
19 liju i telomъ kup'no očičeni·	Paki že posla inie rabi s
20 êže tvoê sutъ svobod'nimi	voe gĭe· R 'cite zvanimъ· Se
21 misal'mi naslêdovali b	obêdъ moi ugotovahъ i junacъ
22 ihomъ· Gmъ· Čt ep k' efesiemъ	moi upiteni· i upitenaê m[o]
23 Brat · Obnavlaite se dĭhomъ	ê iskolênaê i vsa ugoto
24 misli vsee. i oblêcite	vana sutъ pridite na br
25 se v novago čĭka sȳzdanago	akъ· Oni že nerožd'se· I oti
26 bĭmъ v prvdê bži i v sĭin	du ovъ na selo svoje a o
27 ê i rêsnote ego· Têmžde	vъ na kuplju svoju· A proči

28 otlož'se lžu g̃lite istin	ubo êm'se rabi ego dosadi
29 u· edinъ kъždo kъ iskr'nemu s	še imъ i iz'biše e· Slišav'
30 voemu êk̃ esmъ drugъ drugu u	že crъ zêlo progneva se
31 di· Prognevaite se i ne s'grê	i posla voe svoe i pogu
32 [š]ajte· sl'nce da ne zahodi	bi v'se ubiice te i grad[i]
33 тъ v gnevê všemъ· Ne dadi	ih' v'žže· Тъгда рче crъ [ra]
34 te mês'ta d'êvlu· kradei i	bomъ svoimъ· brakъ [ubo got]

18. nedelja po binškoštih: Dominica XVIII. post Pentecosten: secr.; comm. ps 95,8–9; 19. nedelja po binškoštih: Dominica XIX. post Pentecosten: Intr., ps 77,1; Orc., Ef 4,23–28; Grad. ps 140,2; ps 104,1; Mt 22,1–8;

c	d
1 [ovъ estъ· a zvanie ne biše]	[uti·] Gmъ Q NDLE· I · Pês· Vsa
2 [dostoini priti·idê]e u	êže koliždo stvorilъ esi nmъ
3 [bo na rasputiê p]utna i e	g̃i· istinnimъ i pravimъ sudomъ· stv
4 [liko ače obrê]čete prizo	orilъ esi· êk̃ sьgrêšihomъ tebê· i za
5 [vête na brakъ·] I šad'se ra	poŵdi tvoihъ ne poslušahomъ· dai s
6 [bi ego na puti] sьv'kupiše	lvu imeni tvoemu i stvori s nami
7 [vse eže obr]êtu dobrie	po mlsti tvoei· Sh· Bžni neporočni v
	pъ []
8 [i zlie i] naplni se brakъ	Ĉedri ml te g̃i vêr'nimъ tvoim
9 vzležečihъ· I vnide crъ d	otručenje grêhovъ ugodanъ i mi[rъ] i
10 a viditъ vzležečee· i vid	da v'kupъ ot vsehъ očistili se
11 ê tu čka neodêna rizami	bi porokъ i bêzъrečal'nu misl
12 bračnimi· i rče emu· Druže	iju tbe· da rbtajutъ· Ĉt· k efesem'
13 kko simo [v]nidê ne imêe od'	Brat· Bljudite se ubo opasno
14 êniê bra[č]nago· On 'že uml'č	kako hodite· ne êk̃ bêzum'ni
15 a· Tъгда rče crъ slugam'	нь êk̃ prêmudri· iskuplajuče vre
16 svêžite emu ruci i nozê i	me êk̃ d'ni zli sutъ· Sego r
17 v'vr'zite i v' tmu kromêš'n	adi ne bivaite bezum'ni
18 uju· Tu budêtъ plačъ i skr'	ne razumevajuče čto estъ
19 žatъ zubomъ· mnozi bo s	vola bžîê· I ne opiêite se
20 utъ zvani a malo iz'bran	vinomъ v nemže estъ vsakъ b
21 ihъ· Pês· Ače poidu po srêdê skr'	ludъ нь rače isplnaite se d
22 bi živiši me· i na gnevъ vragъ tvo moihъ	uhomъ stîmъ· g̃ljuče meju sobo
23 ihъ· prostre ruku tvoju i spsi me dês	ju v psmêhъ i im'nêhъ dhvnihъ
24 nica tvoê· Nd· Sie dari ml te g̃i	pojuče vspevajuče v ml'tvahъ

25 eže očima vēličastviê t
 26 voego prinosimь s̄psitlnie n
 27 амь podai biti· **Pês· Ti gī·** z
 28 ap̄vdê zap̄vdi tvoe· shraniti e z
 29 êlo nъ da ispravili se biše puti
 30 moe shraniti opravidaniê tvoê
 31 Tvoego nъs m̄l te gī cêleniê
 32 dêlomь· ot n̄šihь pakosti m̄ls
 33 [ti]vê izbvi· i tvoimь zap̄vê
 34 [d]êtmь vsagda stvori pril'n

v̄šihь ḡvê: **H̄vli** vzdajuêe
 vs̄gda i o vsehь i v' vsehь ḡvê
 n̄šemu is̄hu b̄u i ōcu: **Povin**
 ujuêe se drugь drugu v str
 asê h̄vê· **Pês· Očesa** vsehь na te
 upvajutь gī· i ti daeši im' piêu v po
 dob'no vreme· **Otvr'zaeši** ti ruku t
 voju· i nasičaeši vsako životno
 b̄lgovoleniê· **Aê· b· Gotovo** sr'ce
 moe bē gotovo s̄rcê· moe poju i
 vsp[oj]u t̄bê s̄lva moe·

19. nedelja po binškoštih: Dominica XIX. post Pentecosten: Mt 22,8–14; Offert. ps 137,7; Secr.; Comm. ps 118,4–5; Postcomm.; 20. nedelja po binškoštih: Dominica XX. post Pentecosten: Intr.Dan 3,31,29,30,42,43; ps 118,1; Orc.; Ef 5,15–21; Grad. ps 144,15–16; ps 107,2;

Podbrezje misal, NŠALj

a

1
 2
 3 **·I·G· Pês· A**
 4 Vzbudi m̄l te gī vērnih [tvo]
 5 ihь vole da b̄ziê dêl[a pl]
 6 odь bliže postignuêe [m̄los]
 7 ti tvoee mazdi vêkše [da p]
 8 rimut[ь]· ḡmь· **K Kôl[sie]m'**
 9 **Brat· Ne** prêstanemь m̄leê[e se] z
 10 a vi i proseêe da napl'nite
 11 se b̄lgoobraziê vole [b]ž
 12 ie· **Vъ** v'sakoi mud'rosti
 13 i v razumê dh̄vneemь da hodi
 14 te dostoinê b̄u i v' vse[hь i] u
 15 godni i v vsakomь dêlê [bla]
 16 zê plodêêe i rastuêe v ra
 17 zumê b̄zi· **V** v'sakoi bl[agodê]

b

[vze]ti ot hramine svoee· **I** [iže n]
 a niv[ê] da [ne] vzvratet se [vze]
 ti reči svoee· **Gore** že ne[prazd]
 nimь i doečimь v te dni
 [M̄i]te se ubo da ne budet
 [bêža]nie v̄še v' zimê ni v sobo[tu]
Budet' bo t̄gda skrbь vêl[iê]
 [ê]kože nêstь bila ot začel[a]
 [mira] doselê ne budêtь· **I** a[êe ne]
 [b]i prikratili se dn̄i ti [to]
 [ne] bi se s̄psla vsaka pltь·
 [Na iz]branihь radi prêkratet
 [se] dni ti· **T̄gda** aêe kto r̄êe
 tь v̄mь se s̄dê h̄v estь ili o
 vdê ne imete vēri· **V** istinu b
 o vstanutь l̄žni h̄i i l̄žn[i]
 [p̄rci i] dadêtь [zn̄m̄]niê vel[iê]

18 ti ukrêplêni krêpostiju [st̃l̃]	[i č]udesa [i êko prêl̃]stiti [ače bi]
19 osti ego· V vsakom̃ trpê[ni i]	vz' možno· I oče izbrani [se]
20 ugoždeni s radostiju hṽli [vzd]	[pr̃rêh̃ ṽm̃·] ače ubo rekut [ṽm̃]
21 ajuče bū i oču iže ñs̃ dost[oi]	[se] v pustini est̃ ne iz[idi]
22 nih̃ stvori v čast̃ pri[ždrêb]	te· Se v' krovêh̃ ne imête
23 leniê st̃ih̃ st̃losti· I[že]	v[ê]ri· êkože bo m̃lniê ishodit' [ot]
24 izb̃vi ni ot sili tam̃· i pri[nese]	[ish]oda i êvlaet se do zapa[da]
25 ni v cr̃stvo lubve sña [b̃zi]	[t]ako budê[t̃] priš[astvie sña]
26 ê· Im̃že imam̃ i[skuplenie i otpu]	[čšk̃]ago· I rê[še] emu [kadê g̃i]
27 čenie grêhoṽ· Is̃m̃	[On že r]eče im̃· Idêže
28 gm̃ ñšim̃· Ns sgo ot mat[êê]	
29 V ño ṽr̃· r̃· ĩ· ū· s̃· Egda uz[ri]	
30 te mr'zost̃ zapus[tê]	
31 niê r̃čenaê daniel[om̃]	
32 pr̃okom̃ stoeče na m[êstê]	
33 st̃eem̃· Čtei da ra[zum]	
34 êet̃· T[bg]da suče i va iju[dêi]	
35 da bêgajut̃ na gori· i iže [na]	
36 [k]rovê [da ne izlêzut ničo]	

24. nedelja po binkoštih: Dominica XXIV. post Pentecosten: Orc.; Kol 1,9–14; Mt 24,15–27(–35);

c	d
	dve sliki
1 uzret̃ zñm̃niê sña čšk̃ago gr[e]	[Od 1. vrstice do 17. slika Jezusa
2 duča na oblacêh̃ [n]b̃ških̃ ·S[̃]	na križu, ob njem Marija in Janez]
3 s̃l̃oju velieju v' veličas[tvê]	
4 I pošlêt̃ añj̃li svoe s g[̃s̃]	
5 m̃ veliem̃ trub'nim̃ izbê[ru]	
6 t̃ izbranie ego ot četirih̃ [ve]	
7 tr̃ ot ko[n]ac̃ ñb̃s̃ daže do kon'c[a i]h̃	
8 Ot smokovnice že naučite s[e] pr[i]	
9 t'či· Egda juže budet̃ ve[t]v	
10 ie ee omladilo· ves'tê êk̃ bli	
11 z̃ est̃ lêt̃o· Tako i vi e[g]d	
12 a uzritê vsa siê bivaema	
13 vêste êk̃ bliz̃ est̃ prêd vra	

14 ti· **A**m̄n̄n̄ ḡl̄ju v̄m̄ ne imat̄ pr̄e
 15 iti rod̄ sa doid̄eže vsa si
 16 ê budut̄· Nebo i z̄ml̄a mimo
 17 idut̄ a š̄l̄vsa moê ne mimo
 18 idut̄· **N**d **M**l̄stv̄ budi g[i pr]
 19 iležanem̄ n̄šim̄ i ljudi tv
 20 oiħ̄ prinosem̄ i m̄l̄niem̄ pril
 21 ežnim̄ vseh' ni sr'ca k tebê o
 22 brati da ot zml̄nih̄ pohoti s
 23 vobod'ni v n̄b̄esk̄ih̄ želeni
 24 êħ̄ pr̄eid̄em' **P**odai n̄m̄ ml
 25 te ḡi da žr'tvami eže pr̄ed'
 26 hodim̄ da eže v naši misli
 27 lukavo est̄ iħ̄ dar'mi c[ê]
 28 leniem̄ da ocestet se. **G**[m̄ n̄šim̄]

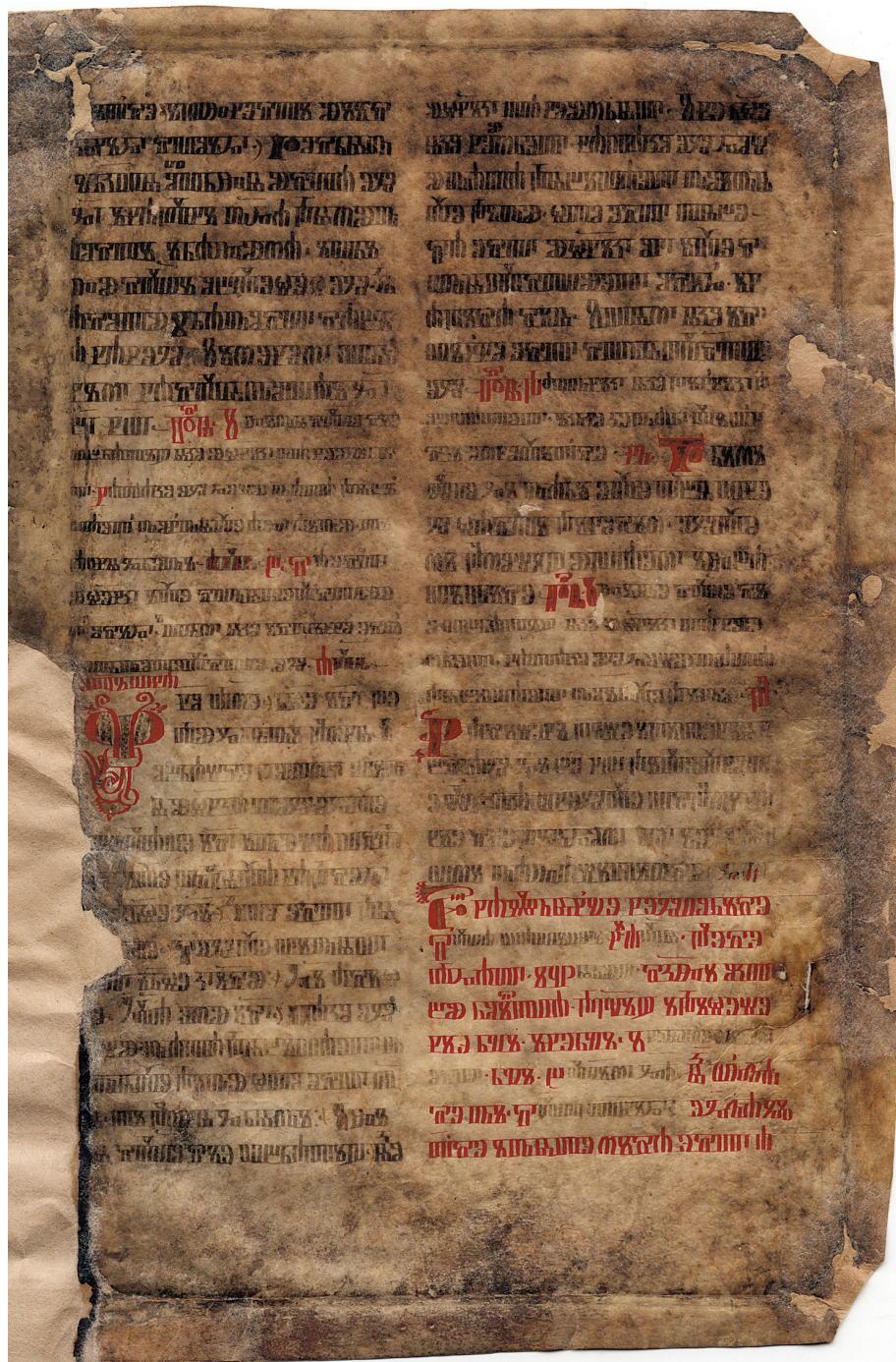
[Od 17– do zastavice (plete–
 nice) slika Jezusa z nimbom]

(Zastavica iz pletenja)

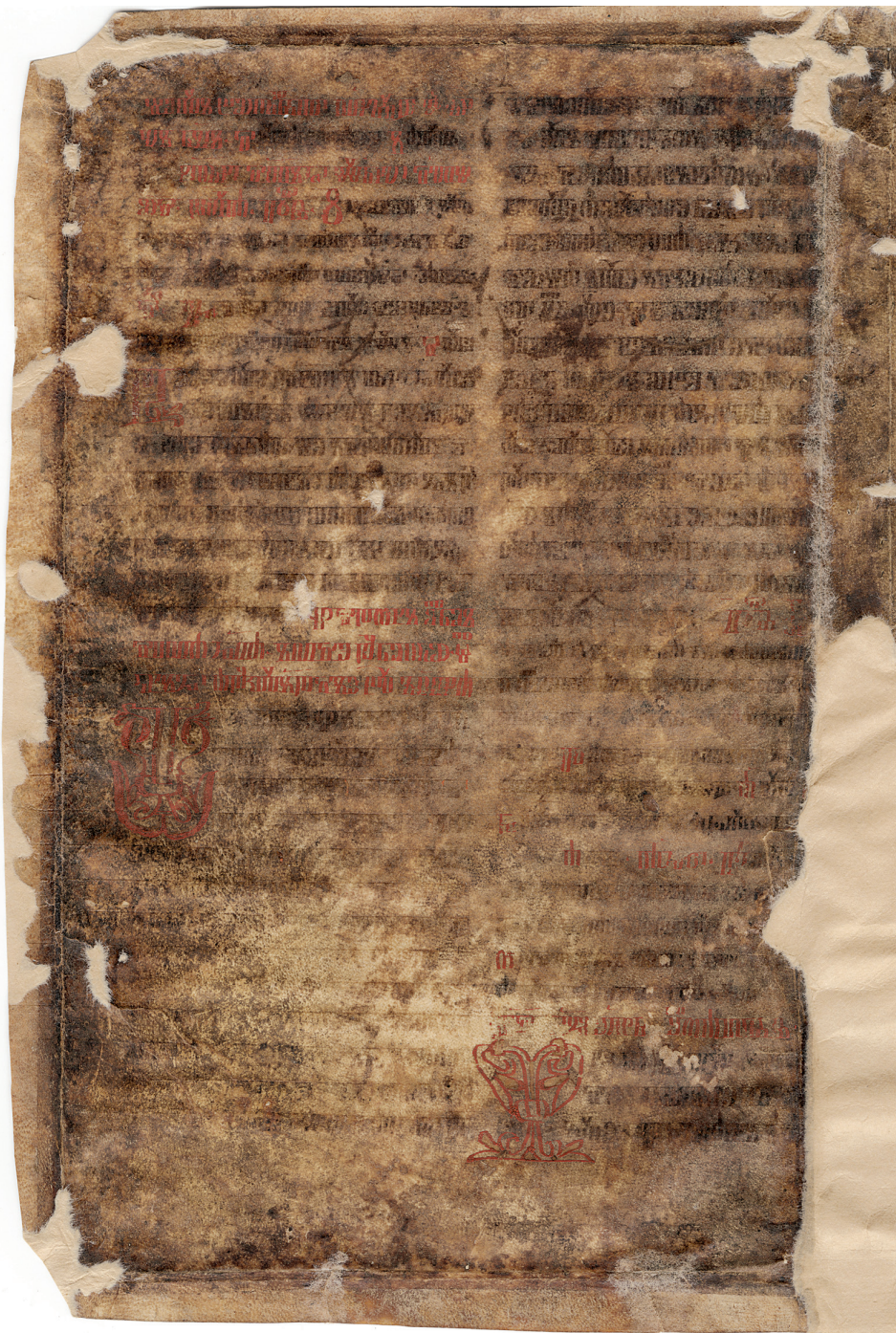
L̄êt gnh̄ č̄· t̄· n̄· tr̄· ḡ· kada
 u s̄ga jur̄ê štumu matiju v buk
 ski loiš' a v to vrime držaše
 a biše dobri biškup̄ petar̄ k
 a bihu dobri muži radosl
 dobro svečaše tr̄ê t

nige pop jurai v srakvini stoe (1374)
 ukat̄ a on'da biše kral̄ ugr'
 n' štefan̄
 ski biše mar'tin̄ pop' v buciħ'
 t'nik' stipan' tr' braslav' tre
 pomagai am̄n̄

24. nedelja po binkoštih: Dominica XXIV post Pentecosten: Mt 24,30–35; Secr.;
 Postcomm.; spodaj zapis

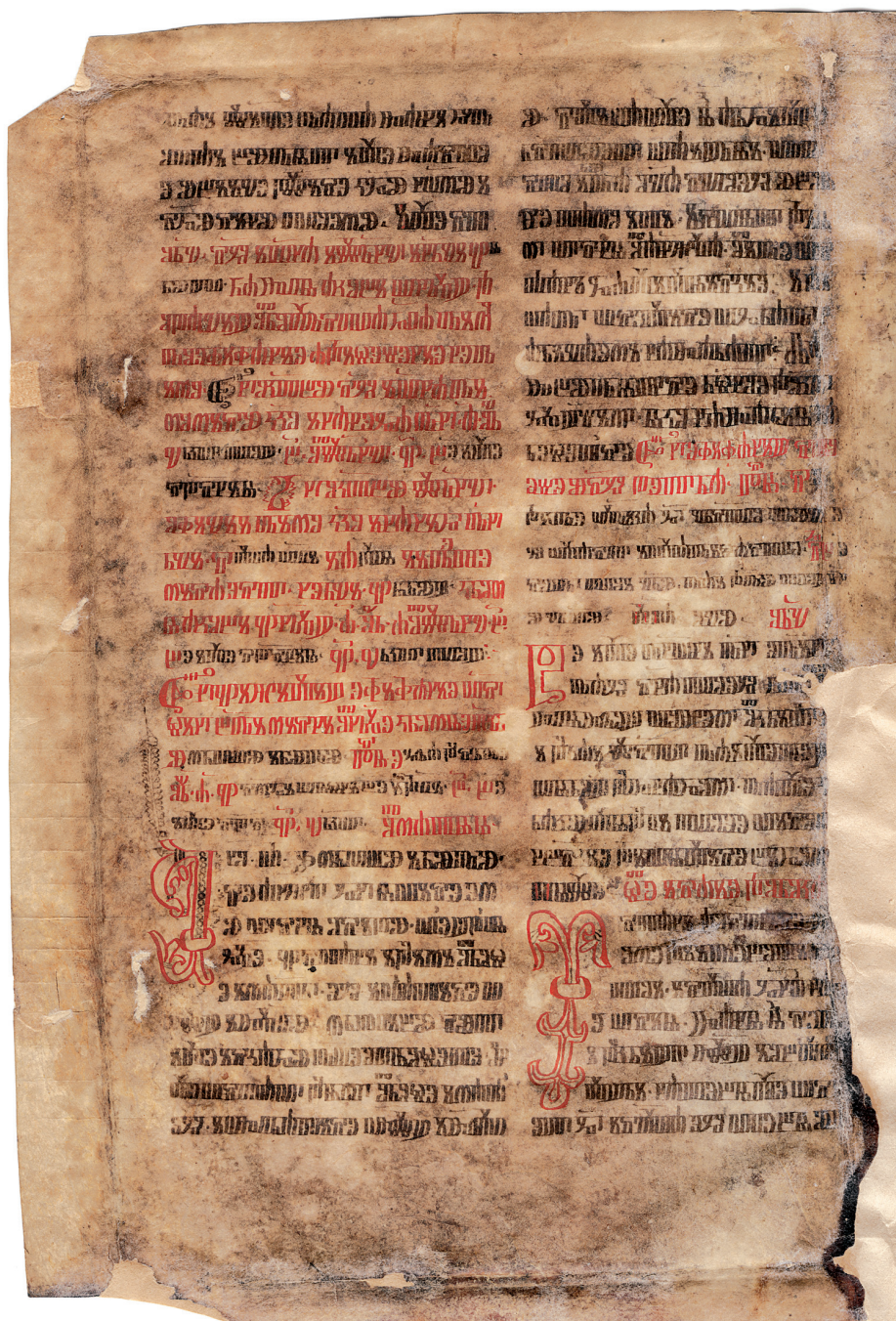
Šmartno pri Litiji, 1ab

Šmartno pri Litiji, 1cd

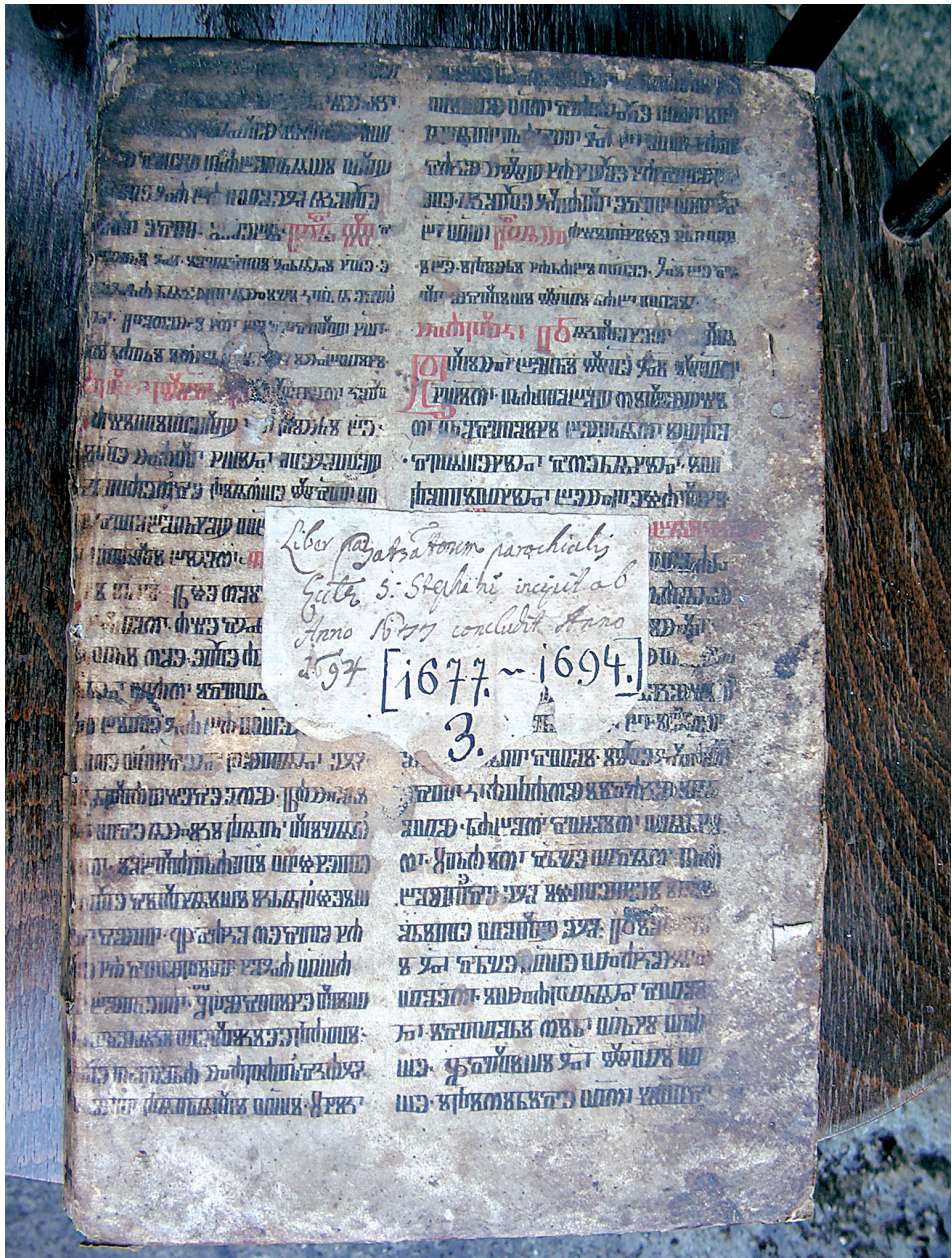
Šmartno pri Litiji, 2ab

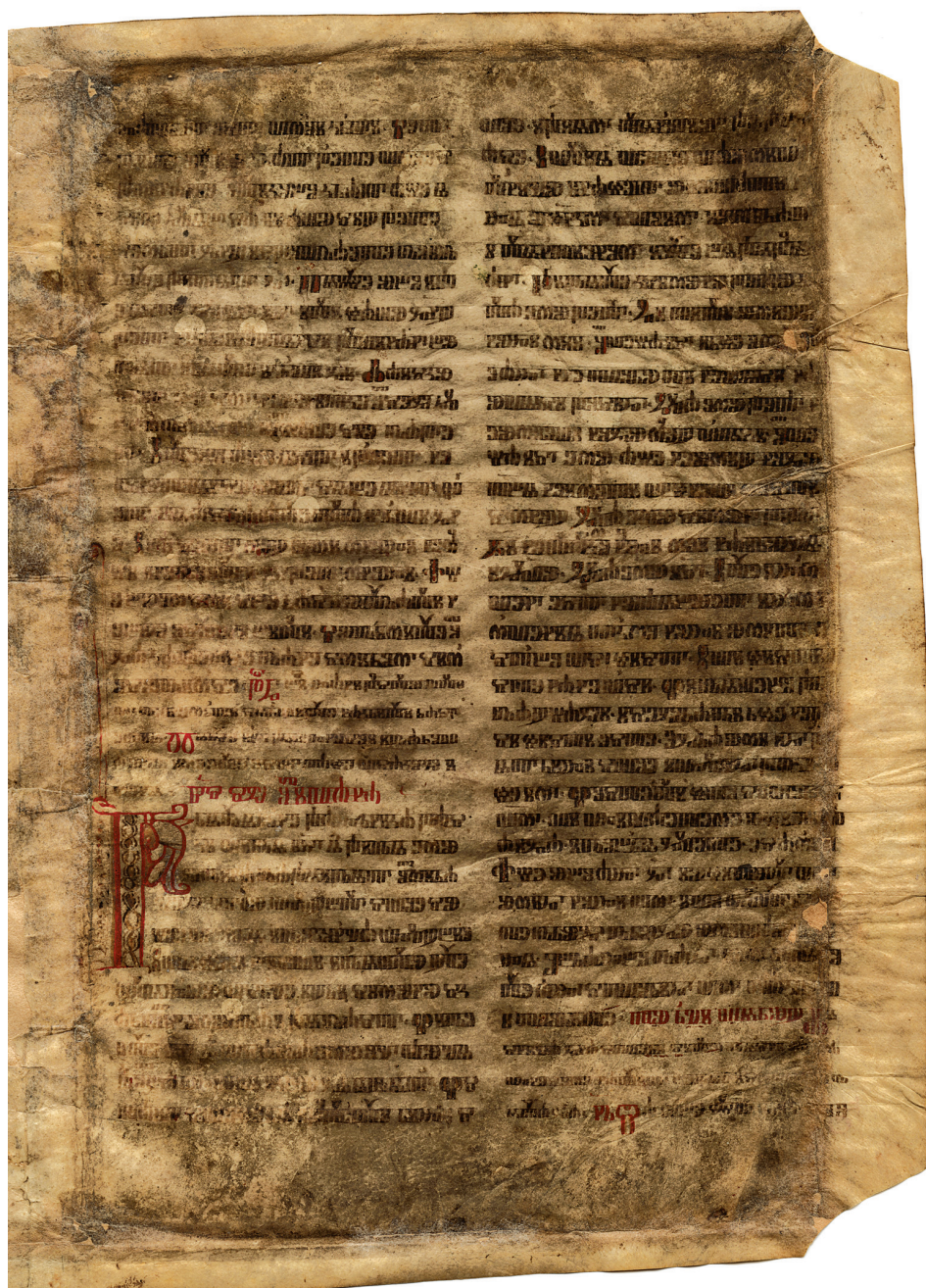
Šmartno pri Litiji, 2cd

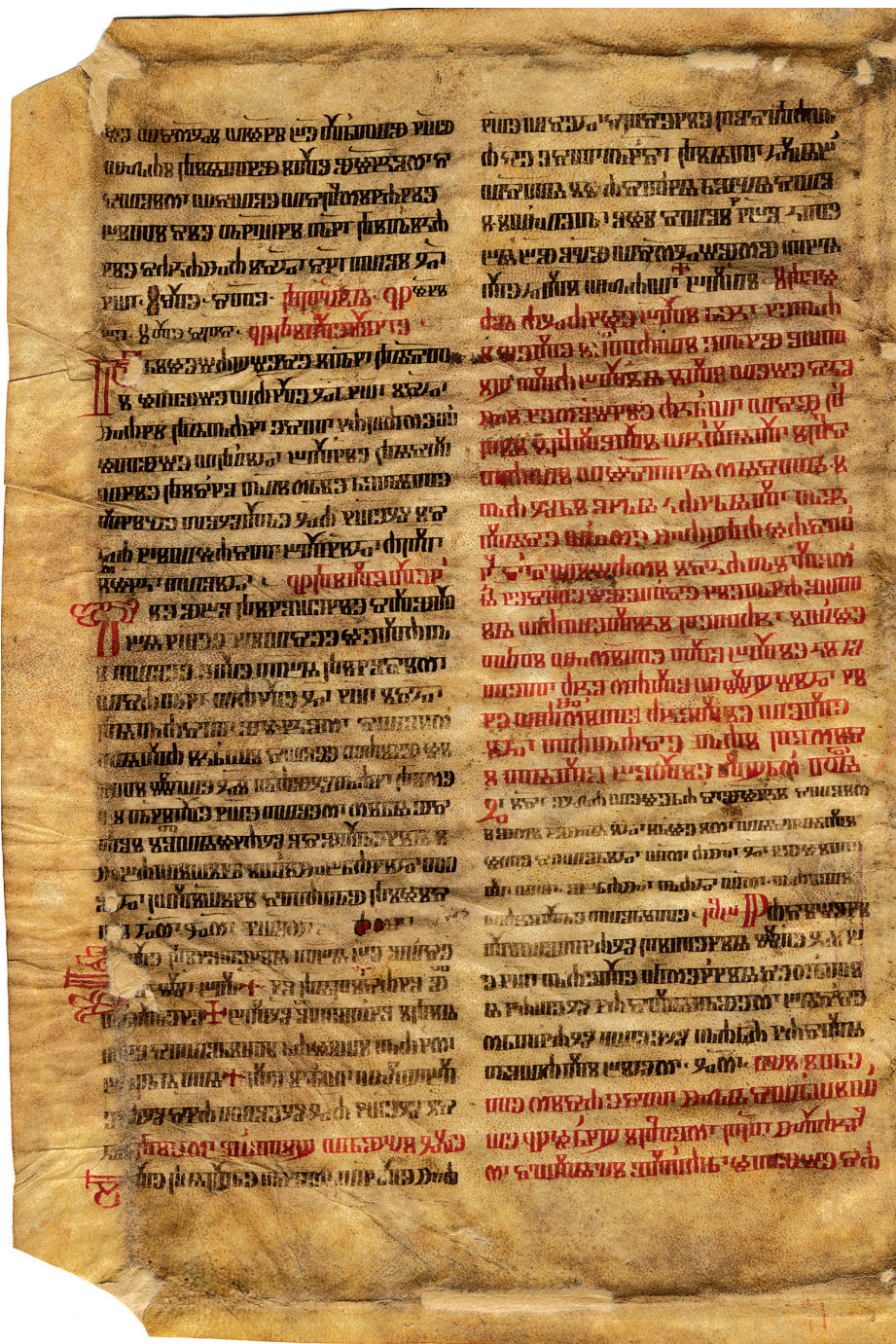
Vipava, Icd

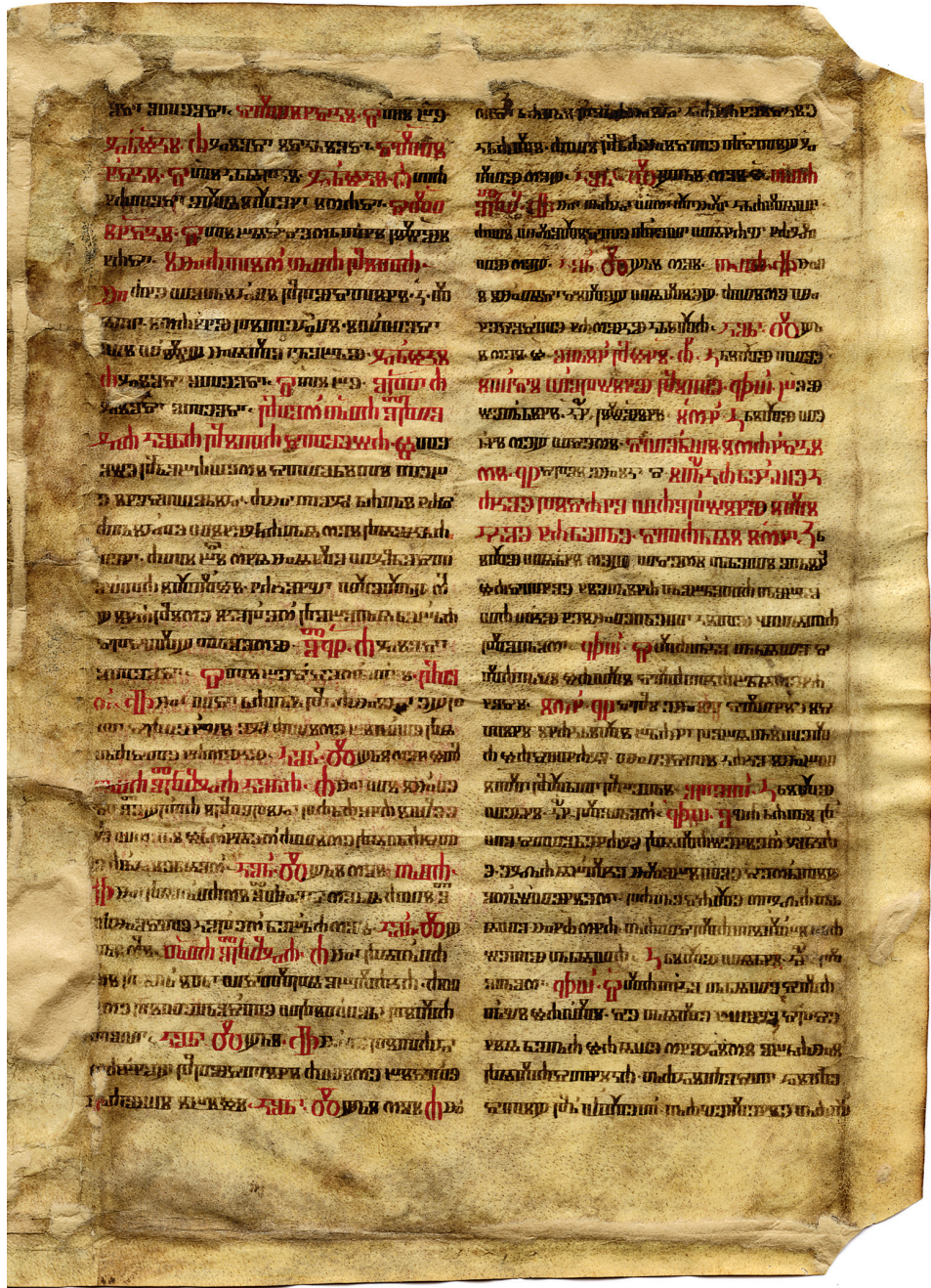
Vipava, 2ab

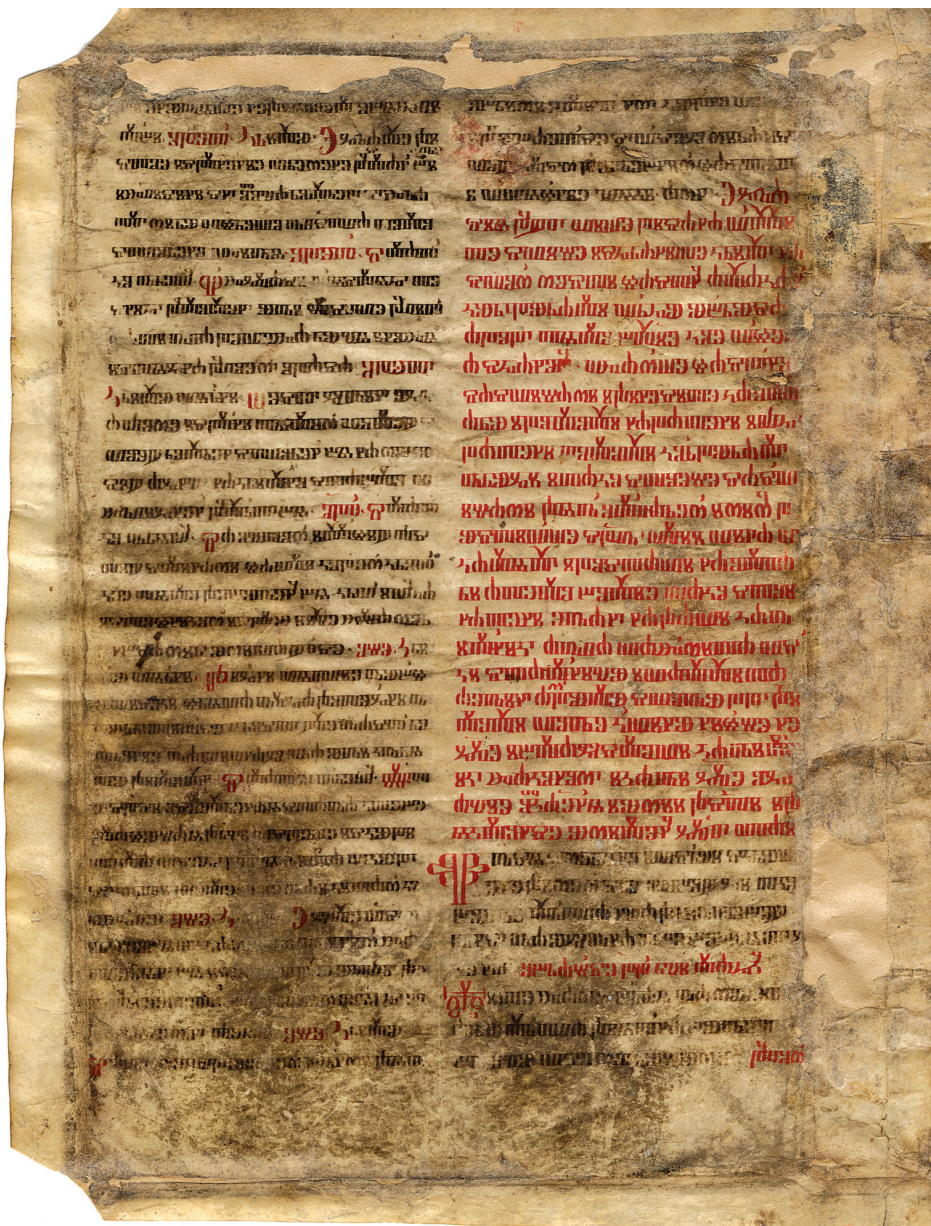
Mengeš, 1ab

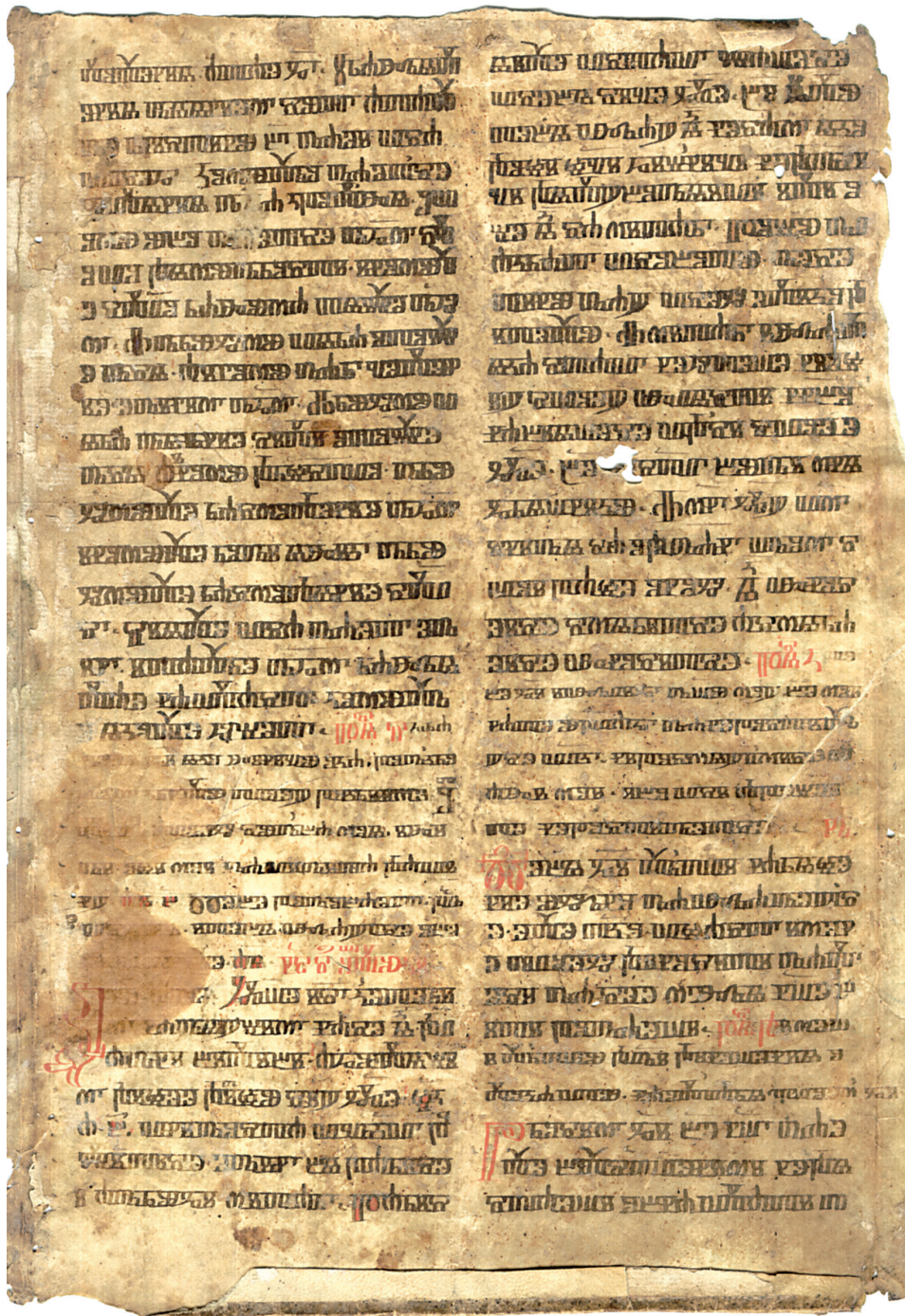
Mengeš, 1cd

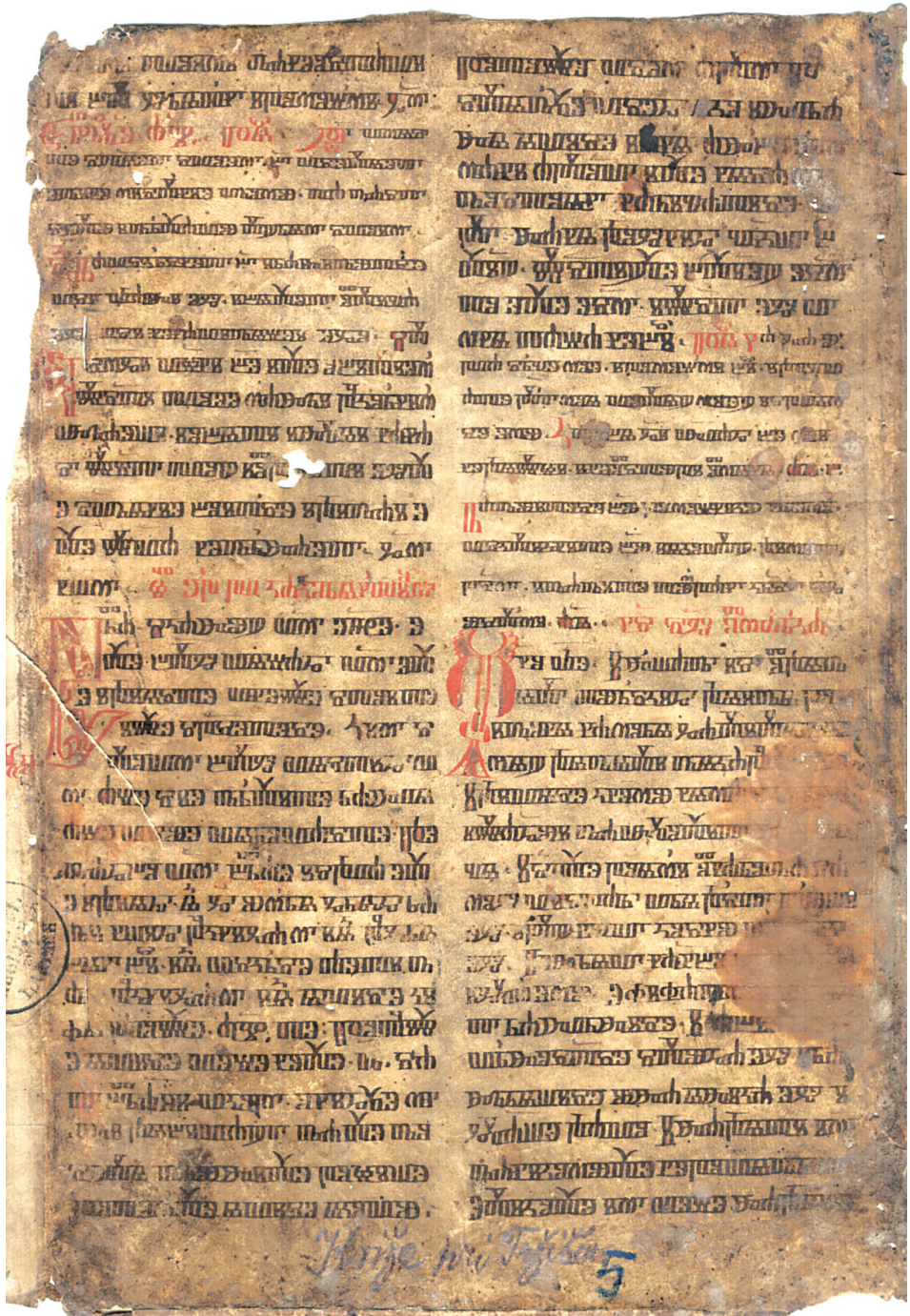
Mengeš, 2ab

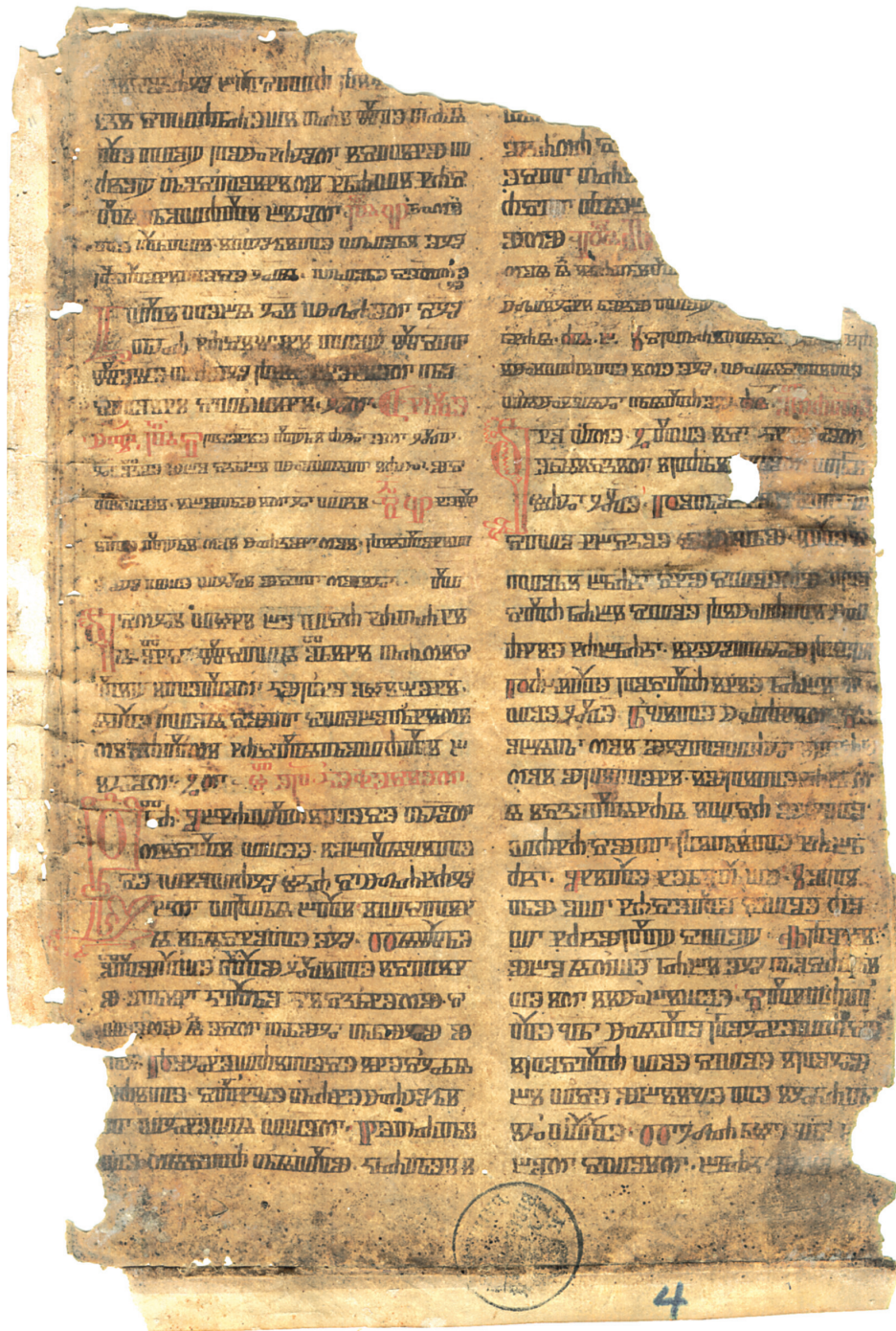
Mengeš, 2cd

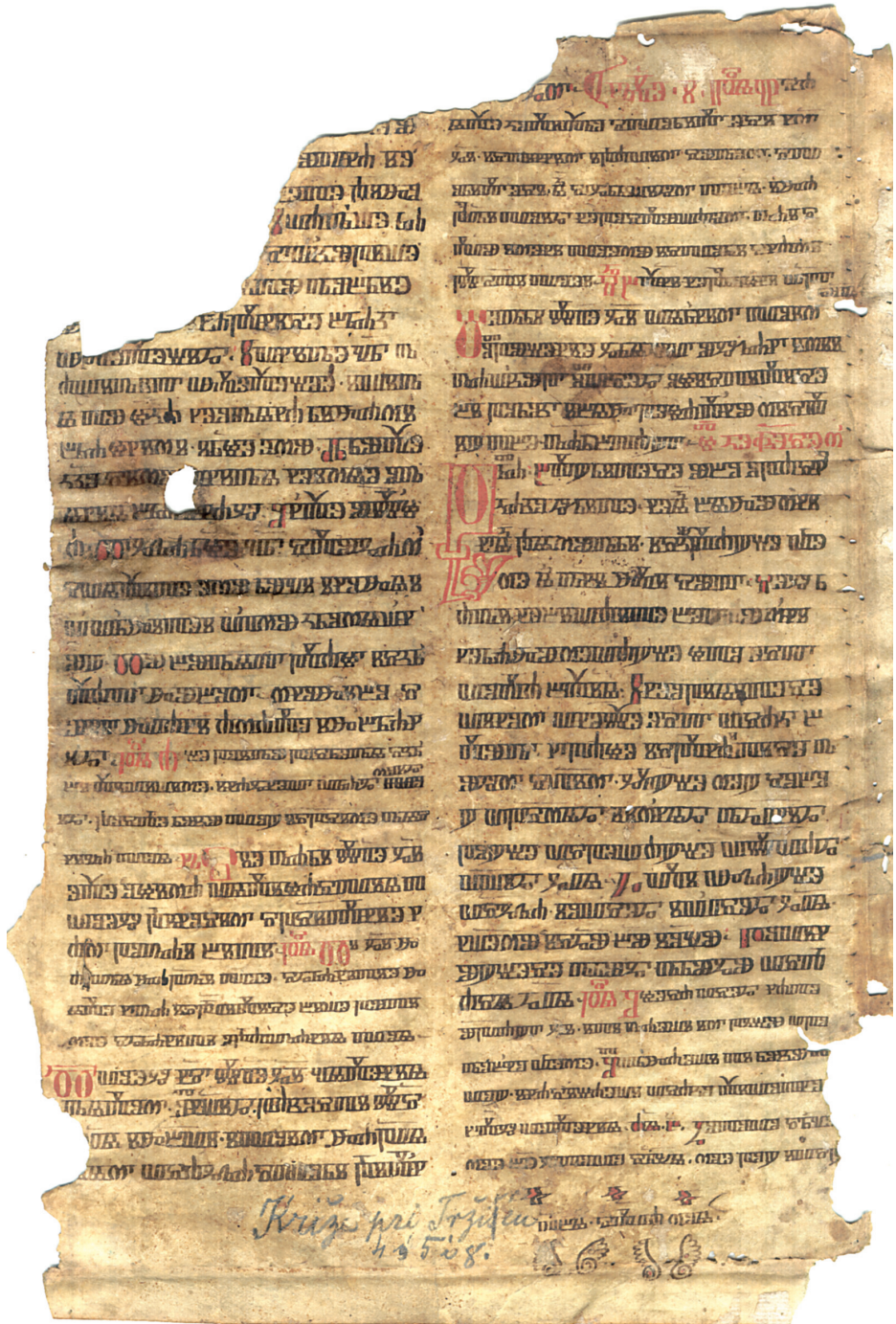
Križe pri Tržiču 5, ab

Križe pri Tržiču 5, cd

Križe pri Tržiču 4, ab

Križe pri Trziču 4, cd

Podbrezje, ab

Podbrezje, cd

P o v z e t e k

Fragmenti iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani (NŠALJ) in iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (NUK), ki so predmet predstavitve, so pomemben ostanek stare kulture in pričajo o nekoč zelo razvitem prepisovanju obrednih knjig v posameznih prepisovalnih središčih po Hrvaškem. Mednje sodi nedvomno tudi tako imenovana krbavska šola, ki je vzgojila vrsto pomembnih prepisovalcev in bila dejavna do prihoda Turkov. Pomemben delež je odigral tu knez Novak s svojim misalom iz 1368. leta. Ostanki našega misala so označeni le z eno letnico: 1374, kar je 6 let pozneje. Zastavlja se vprašanje, ali je letnica, ki jo poznamo, letnica nastanka ali morda prodaje, nastanek pa je bil pred tem.

Drugo vprašanje je, koliko fragmentov je zares iz tega misala. Nedvomno so to fragmenti iz Podbrezj, Križ pri Tržiču in Mengeša. Precej sorodnosti kaže pisava fragmenta iz Šmartnega pri Litiji, nekaj pa tudi platnice krstne knjige iz Vipave, ki so še vedno na svojem mestu. Morda bo mogoče bolj odločno odgovoriti na to vprašanje, ko bodo platnice sneli in se bo pokazala tudi skrita stran, ki je navadno bolj čitljiva.

Tretje vprašanje je vprašanje odnosa med našim misalom in Novakovim misalom, saj ju loči le nekaj vprašljivih let. Ali sta imela oba isti vir prepisovanja?

Ključne besede: fragmenti glagolskega misala v Sloveniji, Nadškofijski arhiv v Ljubljani, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, Križe pri Tržiču, Mengeš, Podbrezje, Šmartno pri Litiji, Vipava

S a ž e t a k

FRAGMENTI GLAGOLJSKOGA MISALA IZ 1374. U SLOVENIJI?

Fragmenti iz Nadbiskupskoga arhiva u Ljubljani (NŠALJ) i iz Narodne i sveučilišne knjižnice u Ljubljani (NUK), koji su predmet opisa, značajan su ostatak stare kulture i svjedoče o nekoč razvijenom prepisivanju obrednih knjiga u pojedinim prepisivačkim središtima u Hrvatskoj. Među njima je i takozvana krbavska škola koja je odgojila niz značajnih prepisivača te bila aktivna sve do dolaska Turaka. Značajnu ulogu odigrao je i knez Novak sa svojim misalom iz g. 1368. Ostaci našega misala označeni su samo jednom godinom: 1374, što znači 6 godina kasnije. Postavlja se pitanje, je li godina koju poznajemo godina postanka ili možda prodaje, a da je misal nastao ranije.

Drugo je pitanje, koliko je fragmenata doista iz toga misala. Nedvojbeno su to fragmenti iz Podbrezja, Križa kod Tržiča i Mengeša. Prilično srodstvo pokazuje pismo fragmenta iz Šmarja kod Litije, a ponešto možda i korice Matice krštenih iz

Vipave koje su još uvijek na svome mjestu. Možda će biti moguće točnije odgovoriti na to pitanje kada korice budu skinute pa se bude pokazala i skrivena strana koja je obično čitljivija.

Treće je pitanje odnosa između našega misala i Novakova misala. Vremenska je razlika među njima samo nekoliko upitnih godina. Jesu li prepisivači oba misala imali isti izvor prepisivanja?

Ključne riječi: fragmenti glagoljskoga misala u Sloveniji, Nadbiskupski arhiv u Ljubljani, Narodna i sveučilišna knjižnica u Ljubljani, Križe pri Tržiču, Mengeš, Podbrezje, Šmartno pri Litiji, Vipava

Izvorni znanstveni članak

Autor: Janez Zor

Filozofska fakulteta v Ljubljani